ئەنتىرا ھەۋسى باشلىنار شۇنداق

تۇرغان شاۋۇدۇن

مىللەتلەر نەشرىياتى

تۇرغان شاۋۇدۇن

ئىختىرا ھەۋەسى باشلانار شۇناق

(شېئىرلار)

مىللەتلەر نەشرىياتى

مۇندەرىجە

شېئىرلار . . . . (1)
سالامەتلىنىڭ چوشى . . . . (1)
مۇقام . . . . (2)
مىللى ناخشىلار . . . . (4)
ھاجەت . . . . (5)
گۈيلىن تەسىراتلىرى . . . . (6)
ئاتا نەسىھىتى . . . . (9)
"ئون يىل" . . . . (10)
تونۇلار مەيداندا مەرت . . . . (11)
ئىختىرا ھەۋىسى باشلىنار شۇنداق . . . . (11)
تۇرپان ئۈزۈمى . . . . (13)
سازەندە ناخشىسى . . . . (14)
ياشلىق . . . . (14)
ھەۋەسكار . . . . (15)
سەنئەت . . . . (16)
ناخشا . . . . (18)
يىللار شاتلىقى . . . . (19)
باللادىلار . . . . (21)

ئۆكتەبىر نۇرىدا . . . . (21)
سەرگۈزەشت . . . . (29)
كارىز ناخشىسى . . . . (47)
گۈلى . . . . (55)
داستانلار . . . . (68)
گۈلسۇم . . . . (68)
باتۇرلارغا مەدھىيە . . . . (84)
توكۇلاڭ ئاۋازى . . . . (99)

شېئىرلار

سالامەتنىڭ چۈشى

ئاكا، دىدى سىڭلىم سالامەت.
بۈگۈن كۆرگەن چۈشۈم كارامەت.
قانات ياساپ چىقتىم مەن ئايغا.
ئاينىڭ ئۈستى ئىكەن ئالامەت.

ئېگىز-ئېگىز تاغلارلا پەقەت،
تۇرار كۆككە قاتار باش تىرەپ.
كۆرۈنمەيدۇ دەل-دەرەخ گىيا،
تۇرار ھەممە يەر قۇرۇپ-چۆلىسىرەپ.

بىراق ھەممە ياقتا مەدەنلەر،
كۆزنى چىقىپ تۇرار يالتىراپ.
ئۇنى كۆرۈپ يايراپ ۋۇجۇدۇم.
پەرۋاز قىلدىم مارىسقا قاراپ.

لېكىن شۇندا ئاپام ۋاقىراپ،
ماڭ مەكتەپكە، دىدى ئويغىتىپ:

كۆرەلمىدىم مەن مارىسنى ئاكا،
كىرەرمۇ ئۇ چۈشۈمگە يېنىپ؟

دىدىم: بولدى بولما ئاۋارە،
يۈرمە ئۇنى ساقلاپ ئويۇڭدا.
لېكىن ئۇنى كۆرىسەن ئەمدى،
چۈشۈڭدە ئەمەس، بەلكى ئوڭۇڭدا.

شۇڭا كېرەك كۆپ ئوقۇش-بىلىم،
دەرسىڭنى ئوقۇ تىرىشىپ پۇختىلاپ.
كېتەلمەيدۇ ئىنسان قولىدىن،
ھېچبىر نەرسە قېچىپ-يورغىلاپ.

1959-يىل.

مۇقام

سىمچىڭگىنى قواغا ئالدىڭ ھەم ماڭا باقتىڭ قىيا:
باشلىساڭ سازنى مۇقامدىن بارمۇ دەپ خۇشتۇك گويا.

بولمىسۇن خۇشتۇم نىچۈن تۇرسا مۇقام دەستۇر ماڭا.
باشتىلا سىڭگەن مېنىڭ قەلبىمگە ئۇ بولۇپ زىيا.

كىرىشى جەملەر پىكىر، تاققاي قانات نەغمە ئاڭا،
قىلدۇرار پەرۋاز ئۇنى بوپ مەرغۇلى جان بەخش ھاۋا.

كۆردەمەن داستانىدىن مەردانىلەر قىسسىسىنى،
مەشرىپى ئۆز شوخلۇغى بىرلە سۇنۇق دىلغا داۋا.

بىناۋا بولسام ناۋا چالماق مۇقەددەم ئادىتىم.
مەي ئىچەرمەن مەي ئىچىشنى ئەيلەپ سىگاھ بىرلە راۋا.

راك راھەت ئەيلەر بەخش، جانغا ھۇزۇر مۇشاۋىرەك،
بولغۇسى مۇترىپ ئىشىق ئەھلىگە ئوشاق ـ لەگۇۋا.

يەتسە فۇرقەت باشىمە قىلماق ئەجەمنى دىلغا جا،
بايابى يادىدا ھەركىم چەكمەس پىراقى ئىنزىۋا.

يار ماگا ھەردەم يانا چارىگا، ئۇز ھال، ئىراق،
پەنجىگايۇ ـ چەبىيات ئەيلەرگە كۇندۇز ـ تۈن ناۋا.

ئاگلىماي چالماي ئۇنى ئۆتمەس كۇنۇممۇ مەنىلىك،
سىزغۇسى ھەر نەغمىسى قەلبىمگە نەقىش ماسىۋا.

تارت سازەندىم سىمچىگىنى جۆر بولاي نەغمەگگە مەن،
ئەيلىسۇن پەرۋاز مۇقام كۆكنى قۇچقاندەك سابا.

---

① مۇترىپ ــ سازاندە.
② ئىنزىۋا ــ يىراقلىق.
③ ماسىۋا ــ سۇرەت.

مىللىي ناخشىلار

سۈت بىلەن سىڭگەن مېنىڭ باغرىمغا بۇ پاك ناخشىلار،
سۆيۈنەر قەلبىم مېنىڭ ئاڭلاپ ئۇنى باشقىچىلا.

ئاڭلىماي ئۆتكەن كۈنۈم ئۆتكەي بۇرۇختۇملۇق بىلەن،
تېتىماس ئىچسەممۇ شەربەت، تاۋىممۇ بولماس ئانچىلا.

تەم بىرەر ئاشىمغا ئۇ، جەملەر پىكىر باشىمغا ھەم،
قىلدۇرۇپ ئەجداتلىرىم روھىنى ئالدىمدا جۇلا،

يات ئىدى مەي تەپتىدىن جىسمىمدە بۇنچە قوزغۇلۇش،
ئاشۇ ئەجداتلار روھى روھىمنى قىلدى مۇپتىلا.

بولمىسا ئەجداتلىرىم، ئەۋلاتلىرىم نەدە ئىدى،
ئاقىدۇ دەريا تولۇپ باشتا بۇلاق بولغاندىلا.

سۇ ئىچەيمەن شۇ بۇلاقتىن بۇ كۆكۆل بولسۇن ئاۋات،
تارت سازەندەم سىمچىگىنى تارلىرىڭ قىلسۇن نىدا.

1976-يىل.

ھاجەت

چىمەنگە نۇر بىلەن يامغۇر، باھارغا گۈل-چېچەك ھاجەت،
يىتەرگە ئارزۇ-مەقسەتكە چىدام، غەيرەت، تىلەك ھاجەت.

ياراتساڭ ئەل ئۈچۈن تۆھپە ئۆزەڭنى ئۆزگىدىن كەم تۇت،
سىناشقا مەرتنى مەيداندا ھامان كۈچلۈك يۆلەك ھاجەت.

ئۇنتۇما ئەسلى زاتىڭنى، يوقاتما نامۇئاتىڭنى،
باھادىر ئەھلىگە ھەردەم قۇچۇپ شان ئۆرلىمەك ھاجەت.

1978-يىل.

گۈيلىن تەسىراتلىرى

گۈيلىن

كەڭ زېمىن بولسا دېڭىز گۈيلىن ئۇنىڭ بىر تامچىسى.
گەر ئۇنى گۈلزار دېسەك گۈيلىن ئۇنىڭ گۈل تاجىسى.

كىم ئۇنى كۆرسە شۇ دەم ھەيرانلىقى چەكتىن ئاشار،
ئاڭا جەم بولغان جاھان گۈزەللىكىنىڭ بارچىسى.

يوق بىراق دۇنيادا ھېچ ئۇنداق گۈزەل ئىككىنچى يۇرت،
ئۇ گويا كۆرگەزمىگە قويغان بېھىشنىڭ پارچىسى.

كۈنۈتۈن ئالماشسىمۇ گەر، بۇندا ئالماشماس پەسىل،
ئۈستىدە جۇلالىنار ھەردەم باھار سەرپايىسى.

بېغى گۈل، تېغىمۇ گۈل، گۈلدۈر ئېتىز، يول قاسنىقى،
گۈل پۈرايدۇ زەپمۇ خۇشخۇي يەرۇئاسمان ئارىسى.

تال ـ سۆگەتزارلار تۇتاشتۇرغان بېغىنى تېغىغا،
شامىلى دىلغا ئارام، جانغا ھۇزۇردۇر سايىسى.

سۆيى زۇمرەتتەك سۆزۆك، ئۆيناق سىماپتەك ئۆركىشى،
ئەكس ئېتەر ئەينەك كەبى ھۆسنىدە تاغلار شولىسى.

قاي تەرەپكە باقمىغىن، ئەيلەر سېنى مەپتۇنى-لال.
ئۇ گويا ئىنسان ئۈچۈن پۈتكەن ساياھەت باغچىسى.

گەر ئاڭا كىرسەڭ ئۆتەر قەلبىڭ گۈزەللىك ئىلكىگە،
قالغۇسى چىقساڭ يېنىپ ئۇندا يۈرەكنىڭ پارىسى.

گۈيلىن تاغلىرى

ئوخشىماس دۇنيادىكى ھېچ تاققا گۇيلىن تاغلىرى،
ئوخشىماس ھەمدە يېشىل گۇلباققا گۇيلىن تاغلىرى.
گەر گۈزەل بىر باغ دىسەڭ كۆركەم گۈزەل گۇيلىننى بىز،
ئوخشىغاي شۇ باغدا ئۆسكەن شەمشاتقا گۇيلىن تاغلىرى①.

تۇرىدۇ كۆكنى تىرەپ خۇددى زەبەردەست جەڭچىدەك،
كۆز بولۇپ بۇ مىسلى ئۇز تۇپراققا گۇيلىن تاغلىرى.

يارىتىلغان شۇنچە غەيرى (ياسىغاندەك قول بىلەن)،
لال بولغان ئەلدىن ھۇزۇر ئالماققا گۇيلىن تاغلىرى.

---

① گۇيلىن تاغلىرى يەردىن ئۈنۈپ چىققان ھالەتتە خۇددى مۇناردەك قەد كۆتىرىپ تۇرىدۇ.

يارتىلغان ياكى ئەلنى تېخىمۇ قىلماقتا شات.
شوتا بوپ ئاسمانغا يول ئاچماقتا گۈيلەن تاغلىرى،

لىجياڭ دەرياسى①

بۇ دەريا گۈزەللىكنىڭ سەيناسىمۇ؟
ۋە ياكى ئۇنىڭ شەرھى ـ مەناسىمۇ؟
ياكى ئۈز تەبىئەتنىڭ رەناسىمۇ؟
يارالغان ئەجەپ كۆركەم، ئەجەپ ھەيۋەت!

قاتمۇ ـ قات تىك چوققىدۇر ئىككى ساھىل،
چوققىلار گويا گۈلدىن بولغان ھاسىل.
چاقنىشى قەھرىۋانىڭ ئۇندا كامىل،
شولىسى سۇ ئاستىدا خۇددى سۈرەت.

ماڭغانچە ئۇنى بويلاپ ئالغا قاراپ،
ئاچىدۇ تاغلار قۇچاق، گۈلدەك چاقناپ.
بەسلىشەر گۈزەللىكتە ئۇلار شۇ تاپ،
كۆرسىتىپ جامالىنى نۆۋەت ـ نۆۋەت.

ئوخشىسا بىرى ھەيۋەت مۇنارىغا،
ئوخشايدۇ يەنە بىرى خۇددى نارغا،

---

① گۈيلىندىن ئېقىپ ئۆتىدىغان دەريا.

چاپىدۇ پىل بوپ بىرى كۈنچىقىشقا،
تەلپۈنەر كۆككە بىرى سۇمرۇغ سۈپەت.

قىلدۇرۇپ جەۋلان ئۇنى ئۆز ئىلكىدە،
ئاقىدۇ دەريا هامان شوخ كۈلكىدە،
كۈن نۇرى ئويناپ ئۇنىڭ ئۆز هۆسنىدە،
چاچقاندەك بولار ئالتۇن تەڭگە شۇ پەيت.

تىكلىدىم ئاڭا تويماي يېنىش-يېنىش،
ئورنىدى مەنزىرىدىن دىلغا نەقىش.
هەر نەقىش ئېتىپ چەكسىز ئىلهام بەخش،
تۇيۇلدى دەريا ماڭا بوپ شېئىرىيەت.

1978-يىل 11-ئاي. گۈيلىن.

ئاتا نەسىھىتى

سەن تۇغۇلدۇڭ جان بالام گۈلزار ۋەتەن بوستانىدا،
تۇغۇلۇپ كۆردۈڭ قىزىل تۇغنى ۋەتەن ئاسمانىدا.

بىل شۇنى هەر بىر چېچەك شىھىت قېنىدىن ئالدى رەڭ،
مەرت يۈرەكلەر يالقۇنى بار هەر ئەلەم جەۋلانىدا.

ئەل رىزا بولسۇن دىسەڭ ئەجداتلىرىڭنى ئۇنتۇما،
ئىز بېسىپ مەنزىلىسىرى يۈكسەلگ كۈرەش مەيدانىدا.

تۇتىيا بىل ھەر گىيانى، تامچە سۇ، تۇپراقنى ھەم،
ئەل ئۆچۈن كەلتۈر شەرەپ ئەيلەپ ۋەتەنگە جان پىدا.

1979 ـ يىل.

"ئون يىل"

بىرنەچچە "ئون يىل" بار كىشى ئۆمرىدە،
"ئون يىل"دىن "تۆت"نىڭلا ھالقىدىم ئاران.
"ئاقاردى ساقىلىم، ئاقاردى چېچىم،
"ئۆچىنچى" "ئون يىل"نىڭ ئىچىدە تامام.

ھە ئەمدى تۇرقۇمغا قاراپ بەزىلەر،
قېرىلار ئورنىنى قىلار ئىلتىپات.
گەرچە مەن ئىچىمدە بەرمىسەممۇ تەن،
نەھاجەت سورۇنغا ئىزاھات ـ ئىسپات.

تاياق ۋە قالپاقلار ئەۋجىگە چىققان،
شۇ مۇدھىش يىللارنىڭ ئىزى ئەسلى بۇ.
ئېچىنار شۇ ئۆتكەن ئۆمرۈمگە كۆڭلۈم،
بوپ قالدى ئۆمرۈمنىڭ غازاڭ پەسلى ئۇ.

1980 ـ يىل.

تونۇلار مەيداندا مەرت

كىم دىگەي بۇلبۇلنى كۈيچى كۈيىدىن دىل ئاچمىسا،
ئەتىۋالار كىممۇ گۈلنى خۇش ھىدىنى چاچمىسا.

تالىلىغاي دۈلدۈلنى بەيگە، بەيگىدىن دۈلدۈل چىقار،
نەھاجەت دۈلدۈللىغى بولغاندا بەيگە چاپمىسا.

تونۇلار مەيداندا مەرت پۈككەچكە ياۋنىڭ بىلىنى،
مەرت ئاتالماس ھېچ كىشى مەيداندا شۆھرەت تاپمىسا.

كىمكى شۆھرەت ئىستىسە كەلتۈرۈر ئەلگە شەرەپ،
شۆھرىتى داستان بولۇر شۆھرەتكە لاپنى قاتمىسا.

1980 ـ يىل.

ئىختىرا ھەۋىسى باشامىنار شۇنداق

ئۆيدىن ھويلىغا چىقتى ئىتتىرىپ،
يەتتە ياش ئوغۇلنى دۈشكەلەپ ئانا:
ــ مىلتىغىڭ تۈرۈقلۇق بازاردىن ئالغان،
نىمىشقا ياغاچتىن ياسايسەن يانا؟

دەستىگەدىن بىردەممۇ تۇرماس ئۆي تازا،
يونۇغان ياغاچقا تولغىنى تولغان.
يوقالغىن كۆزۈمدىن، كىرگۈچى بولما،
قىلمىغىن ئۆيۈمنى ئىككىنچى مالىمان.

— چىپچىلماق بالىغا ئارتۇقچە ھەدە،
ئىنتىلگەن يولىدىن سىز توسىماق ھەرگىز،
شۇ كىچىك مودېلدىن تونۇپ ھاياتنى،
تەسەۋۋۇر كۆلىدە ئۈزسۇن ئوغلىگىز.

گەرچە ئۇ ياسىغان مىلتىق يەتمىگەن
بولسىمۇ بازاردىن ئالغانغا تەھقىق.
كۆرسىتەر بىراق ئۇ بالا ئېگىدا
ئىجادىي ئىنتىلىش سۈرگىننى بىخ.

چىپچىلماق بالىغا ئارتۇقچە ھەدە،
ئىنتىلگەن يولىدىن سىز توسماق پەقەت.
ئىختىرا ھەۋىسى باشلىنار شۇنداق،
ئىخ ئۇنى قەدىرلەش بىز ئۈچۈن قىممەت.

1981 ـ يىل.

تۇرپان ئۈزۈمى

زىيارەت ئەيلىسەڭ پات-پات ئۈزۈمنىڭ كانى تۇرپاننى،
خۇشاللىق ئىلكىدە دائىم باسالماسمەن ھاياجاننى.

يارالغان چوڭ دېڭىز گويا بۇ يەردە بىھېساپ تەكتىن،
ئېلىپ قوينىغا ھەر تۈپ تەك تۈمەنمىڭ ئۈنچە-مارجاننى.

قىزىل سايۋا قىزارغان خوپ قىزىل ياقۇت كەبى چاقناپ.
بولۇپ ئالتۇن بىلەن رەڭداش بېزەر ئاق سايۋا بوستاننى.

ئېرىپ تاڭلايدا بال ئوخشاش بېرەر ھەردانىسى لەززەت،
ئۈنىڭ شېرىن گۈلابىدىن قاتارمەن جانغا سەن جاننى.

دىمەكىم يوق ئەمەس دۇنيا قۇچاغىدا ئۈزۈم ئەسلا،
قىلار ئۇشبۇ ئۈزۈم مەپتۇن تېتىپ كۆرگۈچى مېھماننى.

تۆكۈپتۇ تەر ئەمەس گويا تامامى مېھرىنى تەككە،
ئۈزۈمزار باغۋىنى رازى ئېتەرگە بارچە ئىنساننى.

1981 - يىل.

سازەندە ناخشىسى

مېنى ۋەتەن مېھرى جۇشقۇن سازەندە قىلدى،
شوخ بۇلبۇلدەك ناخشا ـ كۈيگە پەيۋەندە قىلدى.

جان رىشتىمنى ئەيلىدىم تار دۇتارىمغا مەن،
دۇتارىم دىل ئاھاڭىمنى جەۋلانە قىلدى.

ياڭراپ ناخشام خۇددى باھار تاشقىنى ئوخشاش،
تاڭ ساباسى كەبى ئەلنى سەيلانە قىلدى.

توختىتالماسمەن شات ناخشامنى توۋلاپ ئەبەتكە،
غەلبە ـ زەپەر كۈيى دىلنى پەيمانە قىلدى.

1981 ـ يىل.

ياشلىق

ھاياتلىق مەۋسۇمى ئىچرە ئۆمۈرنىڭ ئۆز گۈلى ياشلىق،
ھاياتىڭ بولسا گەر ناخشا ئۇنىڭ شات مەرغۇلى ياشلىق.

قۇرار ئۆز كەچمىشى بىرلە ئۆمۈر بىناسىنى ھەركىم،
مەگەر ئۇسىز دىشار كۆك ئىلە ئۇنىڭ مەھكەم ئۇلى ياشلىق.

شۇ ياشلىق مەۋسۇمى پۇرسەت قىلىشقا ئۆزىنى پەرۋىش،
گويادان ئەكمەككە ئەك لايىق باھارنىڭ سىمۋولى ياشلىق.

شۇڭا سەن تۇتمىساڭ مەھكەم، ساڭا باقماس بۇ ئالتۇن پەيت،
ئۆتەر ئاققان سۇدەك ياكى بولۇپ بىر دولدۇلى ياشلىق.

شۇ ياشلىق پەيتىنى چىڭ تۇت ئۆگەنمەك ئىستىسەڭ كۆپلەپ،
گۈزەل غايەڭگە يەتكۈزگەي بولۇپ ئۆمرۈڭ رولى ياشلىق.

1981 ـ يىل.

ھەۋەسكار

ھەۋەس قىلماق يېتىشتۇرگەي ھەۋەسكارنى،
ھەۋەسسىز كىم تۇتار ئاشنا كەسىپ ـ كارنى.

ھەۋەس قىلغاچ كۆرەر گۈل ۋەسلىنى بۇلبۇل،
كۈيى بىرلە قىلىپ شاددىمانە گۈلزارنى.

ھەۋەس بىر بىخ، نە بىخسىز كۆكلىگەي گۈلزار،
قىلار ئەھيا شۇ بىخ بەلكى چىمەنزارنى.

ھەۋەسكار بوپ تۇتار ئىش پېشىنى ئەۋلات،
ئىلىم كۆرگەي ئۇنىڭدىن تەڭلا سەردارنى.

ھەۋەسكار مەن كۆرۈشكە ئەلدە ھەر سەپتە،
ھساپسىز چىن ھەۋەسكار ئىزباسارلارنى.

1981 ـ يىل.

سەنئەت

كۆكۈلگە زوق بىرەر ھەردەم بولۇپ دىل ھۇزۇرى سەنئەت،
كۆكۈلنىڭ ئۈلپىتى، زوقى ۋە كۆركى، خۇشتىرى سەنئەت.

ئۇنىڭغا باغلىماي رىشتە خۇشال ئۆتكەن كىشى بارمۇ،
ھاياتلىق گۈلشىنى ئۆزرە كىشلىك دىلبىرى سەنئەت.

ئۇنىڭسىز قىزىماس سورۇن، ئۆتەر بىمەزە ھەم تويمۇ،
خۇشاللىق ئەۋجىگە چىقسا، شۇ ئەۋجى مۇنبىرى سەنئەت.

ۋە ھەتتاكى ئۆلۈمگە ھەم بارار ناخشا بىلەن مەرتلەر،
كىشى قەلبى غۇرۇرىنىڭ نۇرانە تەسۋىرى سەنئەت.

ياشار سەنئەت بىلەن خەلقىم بولۇپ بىر جان، بولۇپ بىر تەن،
قوشار جانىڭغا جان ھەم روھ، شىپالىق كەۋسىرى سەنئەت.

تالاي ئەجدادۇئەۋلاتلار ھامان سەنئەتنى يار تۇتتى،
گويا ئىنسان ھاياتىنىڭ كى قامۇس ـ دەپتىرى سەنئەت.

كىشلىك تۇرمۇشى دائىم بارار مەزمۇن بېرىپ ھەردەم،
چاچار نۇر قانچە سۇرتكەنچە ھايات ئەڭگۈشتىرى سەنئەت.

ئەسىرلەر كۆكسىدە ياڭراپ ئۆتەر يىل تاغلىرىدىن ھالقىپ،
يېتەر ئەۋلاتمۇئەۋلاتقا بولۇپ تۇرمۇش خورى سەنئەت.

ئۆتەر ئايلار، ئۆتەر يىللار، ئۆزۈلمەس يولى سەنئەتنىڭ،
تۈزەر ئۆز ئەھلىدىن كارۋان تېپىپ كۆپ مۇشتەرى سەنئەت.

1981 ـ يىل.

ناخشا

كىممۇ ياخشى كۆرمەس ناخشىنى،
ناخشىسىز ھېچ ئۆتمەيدۇ ھايات.
سۈت بىلەن تەڭ كىرگەن تەنگە ئۇ،
ئانا كۈيى بۇنىڭغا ئىسپات.

بولسا كىشى ئۆمرىدە بىر دەريا،
ناخشا ئۇنىڭ شاۋقۇنى گويا.
دەريا شاۋقۇنسىز ئاقالمىغاندەك،
كىشى ناخشىسىز ياشالماس ئەسلا.

ناخشا بولۇپ كەلدى زور تارىخ،
سانسىز يىللار ئۈستىدىن ھالقىپ.

يورۇتتى ئۇ ئەلنىڭ دىلىنى،
ئۇپۇق يارغان قۇياشتەك بالقىپ.

ناخشا بىلەن كىردى جەڭگە ئەل،
ناخشا بىلەن قولغا تىغ ئېلىپ.
ناخشا بىلەن ھالقىدى داۋان،
ياۋغا دەھشەت، زىلزىلە سېلىپ.

ئۇ شامالدەك كېزىپ ھەر يانىنى،
ئاب ھاۋادەك يېيىلدى تەكشى.
بولماس توسۇپ شامالنى ئەسلا،
يوق شامالنىڭ تىغدىن تەشۋىشى.

ئەكس ئەتتى شۇ ھالدا ناخشا،
ئەلنىڭ يۈكسەك ئىرادىسىنى.
ناخشا بىلەن سىڭدۈردى ئەجدات،
ئەۋلاتلارغا ئۆز غايىسىنى.

سۆيگەن كەبى ئەجدادىمىزنى،
سۆيىمىز بىز ناخشىنى شۇڭا.
ھەر ناخشا بىر دەۋر سىمۋولى،
تارىخىمىز پۈتۈلگەن ئاڭا.

بولدى بىزنىڭ يېڭى دەۋرىمىز،
ناخشىلارنىڭ چەشمە بۇلىغى.

ھەر غەلبىمىز تۇغار يېڭى كۈي،
دەۋرىم زەپەر ـ شانىنىڭ قۇچىغى.

1981 ـ يىل.

يىللار شاتلىقى

كېلىسەن ئۆزۈلمەي يىللار كارۋىنى،
ئۆزۈلمەي ئالدىمدىن ئۆتۈپ تۇرىسەن.
كېلىسەن ھاپاشلاپ زادى نىمىنى،
بۇ يەردىن نىمىنى ئېلىپ كېتىسەن.

ئۆتۈشۈڭ ئالدىمدىن ھەر نـۆۋەت سېنىڭ،
يېشىمغا ياش قوشۇپ تۇرىدۇ دائىم.
ياشلىقىم پەسلىنى ئوغۇرلاپ شۇڭا،
قەلبىمگە سالماقچى بولامسەن ۋايىم.

ئەي يىللار ئوخشايسەن ئاققان سۇلارغا،
ئېقىمىڭ ئۈزلۈكسىز ئېقىپ تۇرىدۇ.
قوينۇڭدا يېڭىلىق يارىتىپ خەلقىم،
ساڭىمۇ يېڭىچە مەزمۇن بېرىدۇ.

ھولۇقۇش ـ تارتىنىش يات شۇڭا بىزگە،
يىللارنىڭ ئالدىدا قورغاندا سۆھبەت.

كەشتىدەك جاقنايدۇ ھەر يىل قوينىدا،
ئىجتىھات، ئىجاتنىن ئاچقان يېڭى بەت.

ئەنە شۇ بەتلەردىن تۈزۈلگەن قامۇس،
يۈكسىلىش ـ ئۆرلەشنىڭ يارقىن سىمۋولى.
ئەنە شۇ ئۆرلەشنى دىسەك بىر پويىز،
يىللار شۇ ئۆرلەشنىڭ داغدام بىر يولى.

شۇ يولدىن ئۆرلەيمىز يۈكسەككە قاراپ،
جانىجان ۋەتەننى بىزەشكە ھەردەم.
شۇڭلاشقا ھەر يىلنى قىلىپ تەنتەنە،
ئالىدۇ زوق بىلەن كۈتۈپ ھەر ئادەم.

كەل قېنى يېڭى يىل، كۈتىمىز سېنى،
كۈتىمىز ئۆرلەشنىڭ پۇرسىتى بىلىپ،
ئالتۇندىن قىممەتتۇر ھەر بىر دەقىقەڭ،
ۋەتەننى گۈللەشتە ھەردەم جان تىكىپ.

1983 ـ يىل.

باللادىلار

ئۆكتەبىر نۇرىدا

ئۆركەشلىسە دىلدا شاتلىق ئېقىنى،
چېقىلمامدۇ كۆزدە شاتلىق چېقىنى.
ئىستىمەمدۇ ئاڭا ئورتاق بولماقنى،
ئۇنىڭ بىلەن ھەمنەپەس ھەر يېقىنى.

كۆلۈپ كىردى نادىر ئاكا ئىشىكتىن،
چەكسىز شاتلىق ھېسسى بىلەن روھلىنىپ.
ئاتتى ئاڭا قىزى ئۇنچە ئۆزىنى،
ئايالىمۇ باقتى ئاڭا زوقلىنىپ،

دېدى نادىر: باھالاندى سېخىمىز،
ئۆلگە بولۇپ سۇرئەتتە ھەم سۈپەتتە.
قىلماقچىمىز مەھسۇلاتنى نامايىش،
ئۆكتەبىردە بولىدىغان كۆرەكتە.

ياخشى دېدى ئايال تولۇپ شاتلىققا،
ئەگىپ قالدى كۆزلىرىدە تامچە ياش.

— ھەر كىشىنىڭ چىن ۋىجدانى بۇرچى،
ئۆكتەبىرگە شۇنداق سوغا تەييارلاش...

بولۇپ بىراق سۆزلىرىدىن ئۇلارنىڭ،
ئادىتىچە سوئال سوراپ قالدى قىز.
”ئۆكتەبىر“ دەپ ئېيتىلىدۇ نېمىگە،
چۈشەندۈرۈپ بەرگىن ئاتا ماڭا تېز.

دىلدا ئويناپ چىن ئاتىلىق غۇرۇرى،
خۇشال كۈلۈپ باقتى نادىر قىزىغا،
سۆيۈپ ئېلىپ نۇر ئوينىغان چېھرىدىن،
ئولتۇرغۇزدى ھەمدە ئۇنى تىزىغا.

— سۆزلەپ بەرسەم بۇ توغرۇلۇق مەن ساڭا:
ئۇ بىباھا ئۇنتۇلغۇسىز ئۇلۇغ كۈن.
قارا مۇدھىش زۇلمەتلەرنى يېرىپ،
ئەل دىلىغا چىراق ياققان نۇرلۇق كۈن.

مانا بۇندىن ئون يىل بۇرۇن بۇ ئەلنى،
زۇلمەت، تۇمان، دەھشەت بوران قاپلىغان.
باي-زالىملار ھۆكۈم سۈرۈپ ھۆركىرەپ،
ئەل بېشىدا قامچا تىنماي ئوينىغان.

ئۇ ۋاقىتتا تۇغۇلمىغان ئىدىڭ سەن،
باسقان ئىدى بىزنى چەكسىز قايغۇ-غەم.

کەچ کىرگىچە تۆت كوچىدا دۇمچىيىپ،
موزدۇزچىلىق قىلار ئىدىم كۇندە مەن.

بىر كۇنى بىر ھۆكۇمەتنىڭ ئادىمى،
كېلىپ قالدى بازارلارنى ئايلىنىپ.
يىرگەنگەندەك كىيىمىمدىن ئۆزىچە،
كالپۇك پۇرۇپ قاراپ قويدى ئالىيىپ.

— نىمە بولدى؟ — دىسەم قاراپ كۆزۇمگە:
— ئىسمىڭ نىمە؟ — دەيدۇ ئېلىپ دەپتەرنى.
— نادىر، — دىسەم دەپتىرىنى ۋاراقلاپ،
بىلجىرلىدى بولمىغۇر بىر گەپلەرنى:

— سەن بۇ يەردە ئىش قىلغانغا توپ-توغرا
ئۇچ يىل بوپتۇ ھىساۋىمغا قارىسام.
تۆلىمەپسەن لېكىن بىرمۇ ئىجارە،
بولماس بۇگۇن ئۇنى سەندىن ئالمىسام.

— كىم تۆلەپتۇ؟ — دىسەم شىلتەپ قولىنى،
دىدى — تولا تاكاللاشما مەن بىلەن.
ئەتىلىككە نەق قويمىساڭ ئالدىمغا،
قامىتىمەن دۆك يامۇلغا سېنى مەن.

ھەيران بولۇپ قاراپ قالدىم تېگىرقاپ،
قايناپ تاشتى ۋۇجۇدۇمدىن غەزىۋىم.

مېنى بوزەك قىلماقتا ئۇ ئوپ-ئوچۇق،
كەمبەغەللىك ئىدى پەقەت ئەيىۋىم.

قولۇم ئىشقا بارماي ئۆيگە ياندىم مەن،
قالدى ئۇچراپ يولدا ئىمام ئالدىمغا.
دىدى: نىمە بارمايسەن ھە مەسچىتكە،
كەلتۈرمەمسەن خۇدانىمۇ يادىڭغا؟

— بارمىسامۇ مەن مەسچىتكە ھەر كۈنى،
ئۆيدە ئۆتەپ تۇردۇم تەقسىر تەرك ئەتمەي.
دىدى ئىمام: — شۇڭا سىنىڭ چاپىنىڭ،
قاپتۇ پەقەت تىزدىن نىرى ئۆتەلمەي.

زىق تىققاندەك بولدى بۇ گەپ يۈرەككە،
قاپاقلىرىم غەزەپ بىلەن تۈرۈلدى.
— بولدى شۇنداق ئۆتىۋېرەي خۇدانىڭ
شۇ بولسىلا پىشانەمگە پۈتكىنى.

سىلى خۇشال ياشاۋەرسىلە ئالەمدە،
تەقۋالىقنى قولدىن بەرمەي ھەركۈنى.
— بولدى كاپىر ۋالاقلىما ئالدىمدا،
بىر تونۇتاي شەرىئەتنىڭ كۈچىنى.
خاتالاشتىڭ ئەتە تارتقىن جاجاڭنى،
— دەپ ئايلىنىپ كەتتى يوغان كوچىنى.

ياتار ئىدىم تاتلىق ئۇخلاپ چۈش كۆرۈپ،
كىمدۇ بىرى تاقىلداتتى ئىشىكنى.
— كىم سەن؟ — دېدىم دەرھال تۇرۇپ ئورنۇمدىن.
— ئىمام، مەزىن چاقىرىدۇ بول سېنى.

ئارقىسىدىن ماڭدىم ئېگىپ بېشىمنى،
قوي بۆرىدىن يىرگىنگەندەك تارتىنىپ.
سىقىرايدۇ تەنۇجېنىم بىر بالا —
چېقىۋاتقاندەك پۇت-قولۇمدىن يامىشىپ.

تاڭ سۈزۈلۈپ كۆكتە چولپان كۈلگەندە،
يېتىپ كەلدۇق چوڭ مەسچىتنىڭ ئالدىغا.
پاراڭلىشىپ تۇرغان خەقلەر قايرىلىپ،
قاراپ قويدى كۆزلىرىنىڭ قىرىدا.

ئىمامۇ ھەم يەڭلىرىنى شىمايلاپ،
ئېلىپ چىقتى قۇم سېلىنغان دەررىنى.
ئۇرۇپ ئەنە شۇنىڭ بىلەن تېنىمگە،
ئالماق بولدى تۈنۈگۈنكى دەردىنى.

غەزەپ بىلەن مەن تۇرىمەن غادىيىپ،
كۆزلىرىمدىن ئوت چاقنايدۇ ۋاللىداپ،
چىشلىرىمنى كىرىشتۇرۇپ، مۇشت تۈرۈپ،
تىترەيمەن غەزەپ بىلەن چاقىلداپ.

ھەي، ئادالەت بۇ جاھاندا بارمىكەن؟
زومىگەرلىك بۇلارغىلا يارمىكىن.
شەرىئەتنىڭ زەنجىرىگە باغلاندىم،
"خۇدايىمنىڭ رەھمەتلىرى" تارمىكىن.
باي قولىدا ئويناقلايدۇ دەررىسى،
بۇ دۇنيادا كەمبەغەللەر خارمىكەن.

مۇدھىش قولدا ئويناپ دەررە شۇ ھامان،
قاتراڭ گۆشنى ئىككى ئايرىپ تاشلىدى.
بەزى خەقلەر — خوپ بولدى دەپ قاقاقلاپ،
بەزى خەقلەر كۆزلىرىنى ياشلىدى.

بىر چاغلاردا ئاچسام يۇمغان كۆزۈمنى،
يېتىپتىمەن ئۆيىمىزدە تولغۇنۇپ.
ئاپاڭ بايقۇش ياقىسىنى ھۆل قىلىپ،
يىغلار ئىكەن باش ئۇستۇمدە ئاھ ئۇرۇپ.

— يىغلىمىغىن دېيىشىمگە تاراقلاپ،
كىردى ئىككى چېرىك ئېچىپ ئىشىكنى.
— بەرمىگەچكە، ئەندى زىندان ماكانىڭ،
موزدۇزچىلىق قىلغان يەرىنىڭ بېجىنى.

دەپ يەلكەمدىن تۇتۇپ ئالغا ئىتتىرىپ،
ئېلىپ ماڭدى دۆڭ يامۇلغا تۇغرىلاپ.

چىدالماستىن ئاپاڭ دەرتلىك ئاھ ئۇرۇپ،
قالدى يىغلاپ چاچلىرىنى مىجىغلاپ.

*　　　　*　　　　*

يامۇل ئىچى قاپ-قاراڭغۇ گۆرلۈكتەك،
دەم ئالغۇسىز سىيىق، ھەمدە قىستاڭ تار.
قىمىرلاشقا بولماس كىشى زەررىچە،
قولدا كويزا، پۇتتا كىشەن شاراقلار.

گۇدۇڭلىشىپ سالساق پاراڭ، "جىم يات" دەپ،
باش كېسەرلەر ئىشكلەرنى ئۇرۇشار.
كۆندە قىيناپ ئۇرۇپ تالاي كىشىنى،
بىھوش قىلىپ، سۇنايلىتىپ ياتقۇزار.
بەزىلەرنى "خائىن سەن" دەپ كۆيدۈرۈپ،
قارا يەرنىڭ نەق تەكتىگە ئۇزىتار.

*　　　　*　　　　*

قولىمىزنى تىرەك قىلىپ ئىڭەككە،
ئولتۇراتتۇق ھەسرەت بىلەن قان يۇتۇپ.
گۈمبۈرلىگەن توپ ئاۋازى توساتتىن،
قويدى بىزنى سۇ سەپكەندەك چۆچۈتۈپ.

بەزى خەقلەر خۇشال بولۇپ قاقاقلاپ،
ھوررا! توۋلاپ قاماقنى بىر ئېلىشتى.
بەزى خەقلەر ھاڭ-تاڭ بولۇپ قايمۇقۇپ،
ھىچ نەرسىنى چۈشىنەلمەي قېلىشتى.

بىر چاغلاردا ئىشىك قاتتىق ئۇرۇلۇپ،
جالاق-جۇلۇق فىلىپ يەرگە يىقىلدى.
ئەسىر بويى كۈن چۈشمىگەن زىنداندا،
ئۆكتەبىرنىڭ تۇنجى نۇرى چېچىلدى.

ھۆررا بىلەن ئالغا قاراپ كىشىلەر،
يورۇق دۇنيا قۇچىقىغا ئېتىلدى.
چېكىكىسىگە يۇلتۇز تاقىغان جەڭچىلەر،
قۇچاق ئېچىپ بويىنىمىزغا ئېسىلدى.

سۆيۈنۈشلەر ئىلكىدە كەڭ جاھاننى.
خۇشال كۈلكە ئۇنلىرىمىز قاپلىدى.
كۆكتە قۇياش كۈلۈمسىرەپ نۇر چېچىپ،
باغدا بۇلبۇل ئۇرغۇپ-ئۇرغۇپ سايرىدى.

مانا قىزىم شۇندىن بېرى زادىلا،
باشلىرىمغا ئېغىرچىلىق چۈشمىدى.
چۈنكى مېنىڭ يۈرەك باغرىم تامامەن،
ئۆكتەبىرنىڭ نۇرى بىلەن يورۇدى...

دەپ، نادىر ئاكام سىلاپ قويۇپ ساقالنى،
قاراپ قويدى ئۇنچە گۈلنىڭ كۆزىگە.
دادىسىغا قاراپ تۇرغان ئۇنچە گۈل.
يېپىپ ئالدى ياغلىقىنى يۈزىگە.

چۈنكى بايا نادىر ئاكام ئۆتمۈشنى،
سۆزلىگەندە بىر ئازراقلا ئۇلتۇرۇپ.
چىدالماستىن ئۇنچە گۈلنىڭ يۈرىگى،
قالغان ئىدى، كۆزلىرىگە ياش تولۇپ.

ئازاتلىققا ئۆتكەندە ئۇ شاتلىنىپ،
يۈرەكلىرى بىلىققا ئوخشاش ئوينىدى.
تىكىلگەندە دادىسىنىڭ كۆزلىرى،
يامغۇر توختاپ كۈن چىققاندەك تۇيۇلدى.

1959 - يىل.

سەرگۈزەشت

ئىسىلدى بەيتاغا شەپەقتىن شەلپەر،
تون كىيدى شەپەقتىن بىيخەي باغچىسى.
كۆل سۈيى جىمىرلار ئالتۇندەك چاقناپ،
ئەكسىدە جىلۋىلىك ئاسمان پارچىسى.
ئولتۇرۇپ قولۋاقتا جۈپ-جۈپ قىز-يىگىت،
بارىدۇ شۇ كۆلدە ئوينىتىپ پالاق.
لىۋىدە تەبەسسۇم، كۆزلىرىدە نۇر،
يىپىشقان مۇرىلەر، ئىغىزغا قۇلاق.
جاراڭلاپ قالىدۇ خۇشال كۈلكىلەر،
ياڭرايدۇ زوق بىلەن ئوقۇلغان قوشاق.
تارايدۇ شوخ شامال يىپەك چاچلارنى،
تارقىلار ناخشىلار ئۇزاقتىن-ئۇزاق.

ئاھ قانداق كۆكۆللۈك ياشلار سەيلىسى؟!
كەلمىسۇن كىمنىڭمۇ ئاڭا ھەۋىسى؟!
دەل شۇ چاغ بەيتانى ئەيلەپ زىيارەت،
سىلجىدى تۆۋەنگە بىر قىز، بىر يىگىت.
ھاياجان قاپلىغان ھەر ئىككىسىنى،
شاتلىقتىن يۈزلىرى تۇراتتى يېنىپ.
باقاتتى ھەممىگە ئۇلار ھەۋەستە،
سۆزلىشىپ كېتەتتى ھەمدە بەس-بەستە.
قالدۇرۇپ شۇ ھالدا ئارقىدا تاغنى،
شۇ كۆلنىڭ يېنىغا كەلدى بىر پەستە.
ۋە لېكىن بۇرۇلۇپ كۆل تەرەپكە قىز،
يۈزىدىن تەبەسسۇم ئۇچتى شۇنچە تېز.
ئويغانغان كىشىدەك يامان چۆش كۆرۈپ،
دېدى ئۇ يىگىتكە چۆچۈپ: نىمە...سىز...
ھەيرانلىق ئىلكىدە تىكىلدى يىگىت،
تۇغۇلدى كۆڭلىدە خىلمۇ-خىل سوئال.
نىمە ئىش ئۇنىڭغا قىلغاندۇ تەسىر،
نىمىنى بىلدۈرەر بۇ تەسەددىي ھال؟
بىراق ئۇ كۆڭلىدە كەزگەنلىرىنى،
ئۈلگۈرۈپ يەتمىدى سوراشقا قىزدىن.
قىز گويا قاچقاندەك بۇرۇلۇپ ئارتقا،
يوقالدى دەرەخلەر ئىچىدە تېزدىن.
— ئاھ، — دېدى چۆچۈشتىن ناتىرىپ يىگىت،
ۋۇجۇدى ياپراقتەك كەتتى تىترەپ.

يوقىتىپ شۇ ھالدا خۇدىنى تامام،
بىرىلدى خىيالغا دەپ: بۇ نىمە گەپ؟...
بىلەتتى قىزنى ئۇ ئۇزاقتىن بۇيان،
كۆرمىگەن بىراقتا بۇنداق ھالدا ھىچ.
سۆزلەيتتى يوشۇرماي كۆڭلىدىكىنى،
باغلايتتى ئالاقە دوستلار بىلەن زىچ.
داشۆدە ساۋاقداش دوستلىرى ئارا،
تاپتى ئۇچىن ھۇرمەت شۇ ئادەت بىلەن.
سايلايتتى ھەر ئىشتا ئۇنى ئۇلگە قىپ،
ئىشلەيدۇ دەپ ئىشنى ساداقەت بىلەن.
شۇنداق بىر قىزچاققا بولغىنىغا يار،
بىزنىڭ بۇ يىگىتنىڭ كۆپتى شاتلىغى.
ۋە لېكىن ئۆتمەيتتى ئانچىلا خوشال،
بۇلارنىڭ ۋايىغا يەتكەن ياشلىغى.
چۇنكى شۇ مەزگىلدە تۆت كىشلىك گۇرۇھ،
ياغدۇرۇپ تۇراتتى بالايى-ئاپەت.
چىققاندى مائارىپ ئىزىدىن تامام،
ئۇرۇلۇپ جاۋشۇلار چەككەن نادامەت.
ماختىلىپ ئاق قەغەز تاپشۇرغان دۆتلەر،
تىرىشچان ئەۋلاتلار قېقىلغان چەتكە.
ئەل-ۋەتەن ئىشقىدا ئوت بولۇپ يانغان،
ئوغلانلار يۈرىگى تولغان لىق دەرتكە.
سۆزلەيتتى قىز — شياۋمېي ئۆرتىنىپ ھامان،
شياۋخۇڭ! — دەپ يىگىتكە قىلىپ ئىلتىجا.

بىلەمسەن بەزىلەر كىيىپ قىزىل تون،
بارماقتا نىشاننى بۇراپ قاياقتا؟
— بىلىمەن، — دەر ئىدى شىۋاخۇڭ ئاھ ئۇرۇپ، —
جۇڭگونىڭ تەقدىرى كېتەر نىم بولۇپ.
تۇگەنتى پىشقەدەم بارچە رەھبەرنى،
ئۇستىگە قالپاق ھەم تاياق ياغدۇرۇپ.
ۋە لېكىن ماۋجۇشى ھاياتتۇر تېخى،
قەدىردان زۇڭلىمۇ تۇرۇپتۇ ھەغدا.
سالدۇ ئىشلارنى جەزمەن ئىزىغا،
بەتنىيەت شۇملارنى قالدۇرۇپ داغدا،
دىمەككى ئۇلارنىڭ تەتۇر قويۇنى،
باھاردا بوپ ئۆتكەن جۇدۇن بىلەن تەڭ،
پارلايدۇ بەربىر باھار ئاپتۇۋى،
تارقىتىپ جۇدۇننى، گۇل ئىچىپ ھەررەڭ...
ئاشۇنداق بەزلەش ھەم بەزلىنىش بىلەن،
ئاردىن نەچچە يىل ئۆتتى تىزىلىپ.
زورايدى تېخىمۇ بۇلۇت قەۋىتى،
ئەندىشە ئۇستىگە ئەندىشە سېلىپ.
ئەنە شۇ بۇلۇتلۇق كۇنلەرنىڭ بىرى،
ئۇرۇلدى يۇرەككە ماتەم نەشتىرى.
قەدىردان زۇڭلى ئۆتتى ئالەمدىن،
قان قىلدى دىللارنى بۇنىڭ خەۋىرى.
ھەسرەتلىك دىللاردىن ئۇرغىدى يىغا،
كۆزلەردىن بۇلاقتەك ئېقىپ چىقتى ياش.

تيەنئەنمېن ئالدىدا ـ شۇ كەڭ مەيداندا،
ئېگىلدى ماتەمدە مىليونلىغان باش.
ۋە لېكىن نىقاپلىق ئالۋاستىلارنىڭ
چۆمۆلدى ۋۇجۇدى شاتلىق پەيزىگە.
تۇسۇشۇپ تەزىيە يىغىنلىرىنى،
چۆشۆرمەك بولدى داغ زۇڭلى شەنىگە.
مۇمكىنمۇ يول قويۇش بۇنىڭغا ئاخىر،
يول قويۇپ چىدىسۇن كىمنىڭمۇ كۆڭلى.
زۇڭلى ئۇ ۋەتەننىڭ پەخرى ـ غۇرۇرى،
خەلقنىڭ ئىرادە ئىستەك سىمۋولى.
دىمەككى زۇڭلىغا قىلىنغان ھۇجۇم،
خەلققە قىلىنغان ھۇجۇم بىلەن تەڭ.
ھۇجۇمغا باش ئەگمەك نامەرتنىڭ ئىشى،
دىمەككى كۈتمەكتە ئەلنى يېڭى جەڭ.
يادىدا يىگىتنىڭ شۇ چاغ قېشىغا
كەلگىنى شياۋمېينىڭ ئوت كەبى يېنىپ.
دىگەن ئۇ يىگىتكە: بۇرادەر شياۋخۇڭ،
قالمىدى تاقىتىم غەزىۋىم تېشىپ.
شۇنچىلىك خورلۇق ھەم زورلۇق ئالدىدا،
ئويلايمەن نىمىگە كېرەك ماڭا باش.
مەن ئۇنى تەلتۆكۈس ئاتىماقچىمەن،
نىقاپلىق جىنلارنى ئەيلىمەككە پاش.
تيەنئەنمېن ئالدىدا چىقماي نىشانەم،
قۇربانلار مۇنارى سۆيۈنچۈم تاغىم.

چاچمەن پاش قىلىش ۋاراقلىرىنى،
بولسۇن، دەپ ھاياتتىن ئەلگە ئىنئامىم.
ئوقۇسۇن خەلقلەر ئۇنى زوق بىلەن،
ئوت ئاچسۇن مەن تەمسىن ئەتكەن ئوق بىلەن.
تىترىسۇن ئىقاپلىق جىن-ئالۋاستىلار،
توسالماي بۇ كۈچنى تەھدىت-دوق بىلەن.
شىاۋمېيىنىڭ سۆزىدىن ياندى ئوت بولۇپ،
شىاۋخۇڭنىڭ مۇسىبەت قاپلىغان دىلى.
تۇيۇلدى شۇ بىلەن گويا بۇلۇتنى.
قاق يېرىپ بىر چاقماق چاققاندەك ھىلى.
دىدى ئۇ: (ۋۇجۇدى كېلىپ لەرزىگە)،
سۆزلىرىڭ ئىگىدۇر چوڭقۇر مەنىگە.
ئوت ئېچىش زۆرۈردۇر، مەيلى كىمدۇكىم
چۈشۈرمەك بولسا داغ زۇڭلى شەنىگە.
ئىقاپلىق بىر ئوچۇم شۇجىن ئالۋاستى،
ئىستىبدات تۇغىنى كۆتەردى-ئاستى.
خەلقنىڭ زۇڭلىغا تەزىيىسىنى
ھېيىقماي يالڭاچ توسۇدى-باستى.
ئايانكى ئاچماققا تىرىلىشكە يول
بولىدۇ شۇ ئۇلۇغ نامنى ئۆچەرمەك.
ۋە لېكىن چۈشمەيدۇ ئانچە ئاسانغا،
شۇ ئۇلۇغ ئوبرازنى دىلدىن كۆچەرمەك.
مېنىڭمۇ ۋۇجۇدۇم-باغرىم لاغىلداپ،
يانماقتا غەزەپتىن ئوت بولۇپ شۇ تاپ.

ئېتىلغۇم كېلىدۇ رەزىل كۆكسىگە،
گوياكى سىداۋدەك يالتىراپ چاقناپ.
ۋە لېكىن سۆيۈملۈك بۇرادەر شياۋمېي،
بولمايدۇ بۇ ئىشنىڭ ئارتۇق پايدىسى.
ياخشىسى تەشكىللەش كېرەك ئاممىنى،
مانا بۇ كۈرەشنىڭ ئۇسۇل-قايدىسى.
شۇڭلاشقا دوستلۇرۇڭ ئارا تارت يىلتىز،
جەمله ھەم ئۇلارنىڭ غەزەپ-قەھرىنى.
مەنمۇ كۈرەشتە ئاقلاي بۇرچۇمنى،
پارتلايلى بىرلىكتە تېپىپ پەيتىنى.
شياۋخۇڭنىڭ سۆزىدىن سۆيۈنۈپ شياۋمېي،
بېھساپ شاتلىقتا ئۇنىڭغا باقتى.
ئۇزاتتى ئۆمۈرلۈك ھەمدەمگە قول،
دولقۇنلۇق كۆكسىنى كۆكسىگە ياقتى...
يادىدا: نەچچە ئاي ئۆتۈپ ئارىدىن،
كەلدى دەل سېغىنىپ كۈتكەن شۇ پۇرسەت.
گۈل قىيدى مەشۇغى بىلەن بىرلىكتە،
جۇش ئۇرۇپ قەلبىدە زۇڭلىغا ھۆرمەت.
مىليونلار قاتارى كۆتۈرۈپ ئۈنى،
تيەنئەنمېن مەيدانى ئۆزرە يول سالدى.
كۆمۈلۈپ قۇربانلار مۇنارى گۈلگە،
گوياكى باھارنىڭ تۈسىنى ئالدى.
مەرسىيە شېئىرى چاپلىنىپ تامغا،
جەڭگىۋار قوشاقلار ياڭرىدى ھەر يان.

جانلىنىپ بۇ ھالدىن شىياۋمېي تېخىمۇ،
شېئىرلار يېزىشنى قىلاتتى ئارمان.
يازدى ئۇ ئاخىرى شۇنداق بىر شېئىر،
دولقۇنلۇق قەلبىنى ئەتتۇرۇپ ئەكس.
ئوقۇغان كىشىنى ئۈندەپ كۆرەشكە،
ئېيتەتتى بۇ شېئىر چەكسىز كۈچ بەخش.
ئوخشىغان بۇنىڭدا تۆت كىشىلىك گۇرۇھ،
تىغىدىن قان تېمىپ تۇرغان جاللاتقا.
دېيىلگەن: مىڭ ھەسسە يامان ۋابادىن،
بالايىئاپەت ئۇ پۈتۈن ئەۋلاتقا.
مىڭلىغان گۇناسىز قۇربان بويىندا،
بار ئەنە شۇلارنىڭ قىزىل تېمىغى.
توختىغان شۇلارنىڭ سۇيىقەستى بىلەن،
قەددىردان زۇڭلىنىڭ راۋان تىنىقى.
پاكلانماس تازىلىماي تۇرۇپ ئۇلارنى،
مۇسىبەت ئاھىدىن ئاسمانۇزېمىن.
نۇر تۆكمەس باھارنىڭ ئاپتىۋىمۇ ھەم،
قۇربانلار روھىمۇ تاپالماس ئىمىن.
بۇ شېئىر چاپلىنىپ ئۆتمەستىن ئۇزاق،
ئوقۇشتى كىشىلەر بەس-بەستە كېلىپ.
ياڭرىدى بەنداۋتى كانايلىرىدىن،
شۇ چەكسىز مەيدانىنى لەرزىگە سېلىپ.
شات ئىدى بۇنىڭدىن شىياۋمېينىڭ دىلى،
بولدى دەپ ئۈنۈملۈك شېئىرنىڭ رولى.

كىم بىلسۇن ئەرتىسى كەلگەندە ئۇلار،
يوق ئىدى شېئىردىن قىلچىمۇ نىشان.
يوقالغان تاغ كەبى گۇلچەمبىرەكلەر،
تازىلانغان پاك ـ پاكىز بولۇپ ھەممە يان.
يادىدا شياۋخۇڭنىڭ ئەنە ئاشۇ چاغ
غەزەپتىن تىترەپ كەتكەندى شياۋمېي.
قايتۇرۇپ بەر مېنىڭ شېئىرىمنى دەپ،
گوياكى ئوتقا ياغ سەپكەندى شياۋمېي.
مىڭلىغان كىشىلەر كېلىپ ھەركەتكە،
شياۋمېينىڭ سۆزىنى تەكرارلىدى تەڭ.
بۇ يوللۇق تەلەپكە ئۇلۇشۇپ شۇ كۈن،
باشلاندى ئەڭ كەسكىن شىددەتلىك بىر جەڭ.
قولىدا تۆمۈرنىڭ سۇنىغىمۇ يوق،
خەلقنى ئىلكىگە ئالدى زور قورشاۋ.
ئويىندى شىددەتتە تاياق ـ توقماقلار،
تەڭلەندى بەتلەنگەن مىلتىق ھەم سىداۋ.
ــ ۋەھشىلەر! ۋەھشىلەر! ــ توۋلىدى شياۋخۇڭ،
بۇ رەزىل ھەركەتكە تۇرالماي چىداپ.
كىملەرنىڭ قېنىنى تۆكمەكتە سىلەر،
بۇ قىلمىش قانۇنغا تامامەن خىلاپ!
ئۇرۇلدى شۇ ھامان ئۇنىڭ بېشىغا
قان بىلەن بويالغان يوغان بىر توقماق.
تىقىلدى كۆزىگە قاراڭغۇچىلىق،
ئايلاندى يەر ـ جاھان، چۈشتى ئىنك مولىلاق.

يادىدا شۇ ئىشتىن سىكۈنت ئىلگىرى،
ئاڭلاندى شياۋمېينىڭ ئاۋازى ئاڭا.
— ئاھ شياۋخۇڭ ئۆزەڭنى ئالغىن تېز چەتكە،
كەينىڭدە دۈشمەن بار، قەست قىلار ساڭا!
ئەپسۇسكى كۆزىنى ئاچقىنىدا ئۇ
يوق ئىدى ئەنە شۇ جان كۆيەر يارى.
ئاڭلىنىپ تۇراتتى قۇلاق تۈۋىدە،
ئۆزىدەك ئۇرۇلغان دوستلارنىڭ زارى.

كۆردى ئۇ ئەنە شۇ يارىنى بۈگۈن،
گۇم بولۇپ ئاسارەت تەختى ئاقىۋەت.
ۋە لېكىن ئۆزگىرىپ كەتكەن ئۇ تۈپتىن،
يوق ئىدى خۇلقىدا بۇرۇنقى ھالەت.
ئەجەبا، — دەيتتى ئۇ قاتقان بويىچە،
چۆچۈيدۇ نىمىشقا ئۆزىدىن-ئۆزى.
نىمىشقا قاچقاندەك كېتىپ قالىدۇ،
نىمىشقا يوق ئەسلا ئىزاھات سۆزى؟...
ئەنە شۇ خىياللار ئىلكىدە يىگىت،
يول ئالدى ئىزدەشكە سۆيگەن قىزىنى.
قىز بولسا مەجنۇنتال ئاستىدا بۇ چاغ،
تۇراتتى قۇچاقلاپ ئىككى تىزىنى.
چۈگۈلغان چاچلىرى ھەش-پەش دىگىچە،
ھاكلانغان تام ئوخشاش تاتارغان يۈزى.
نەگىدۇ تىكىلگەن قاتقان بويىچە،

لىقمۇلىق ياش بىلەن تولۇپ جۇپ كۆزى،
ھە، ئۇنى بىھىساپ ئاياش ھېس بىلەن
ئولتۇردى يىگىتنى يېنىغا كېلىپ.
ئويىنىدى بارمىغى پىشانىسىدە،
توزۇغان چېچىنى تەرتىپكە سېلىپ.
تۇتالماي ئۆزىنى بۇقۇلداپ شياۋمېي،
يىگىتنىڭ كۆكسىگە قويدى بېشىنى.
— كەچۈرگىن، مەن سېنى رەنجىتتىم، دىدى،
بۇلاقتەك كۆزىدىن تۆكۈپ يېشىنى.
— ياق، — دىدى باغرىغا چىڭ بېسىپ شياۋخۇڭ، —
رەنجىشتىن خىلىلا يىراقمەن ھېلى.
سېزىمەن خۇلقۇڭدىن ئۆزگىچە بىر سىر.
بولامدۇ شۇ سىرنى ئېچىپ ئېيتقىلى؟
— سىر ئەمەس، — دىدى قىز، — بۇدۇر شىكايەت،
تەييارمەن سۆزلەشكە ئۇنى داۋامەت.
تىڭشىغىن مەن ئۇنى سۆزلەي بىرمۇ-بىر،
سۆزلىمەي ماڭمۇ ئارام يوق پەقەت.
نۇرلۇنۇپ شۇ بىلەن شياۋمېينىڭ كۆزى.
ياڭرىدى يۈرەكنى ئەزگۈچى سۆزى.

تيەنئەنمېن مەيدانى ئارا يۈز بەرگەن،
شۇ ۋەقە ئەمدىلا باشلانغىنىدا.
رەھىمسىز توقماقتىن يىقىلىپ شياۋخۇڭ،

دەھشەتلىك تۇرمىگە تاشلانغىنىدا.
غەزەپتىن پەلەككە ئۆرلەپ جۇدۇنى،
يوقاتتى تامامەن شياۋمېي خۇدىنى.
چىقسىمۇ ئەۋجىگە ئىككى يېنىدا
توقماقلار ئاۋازى، ئەلنىڭ ئاھ زارى،
ئاڭلىماس ئىدى ئۇ، كۆرمەس ئىدى ھەم،
بار ئىدى قەلبىدە پەقەت شۇ يارى.
— بىرىڭلار ماڭا يول، ئۆتەي ئالدىغا،
سانجىلاي شياۋخۇڭنىڭ قاتىلىغا تېز.
نىمىشقا يولسىزلىق قىلىدۇ ئۇلار؟
نىمىشقا يول قويۇپ تۇرىمىزكەن بىز؟!
زۇڭلىنى خاتىرىلەش گۇنامۇ شۇنداق؟
نىمىشقا بىزلەرنى قورشاپ ئالىدۇ؟
نىمىشقا دەھشەتلىك باستۇرماق ئۈچۈن،
مىلتىق ھەم توقماقنى ئىشقا سالىدۇ؟
دېمەككى ئاشكارا قىلدى مەلئۇنلار
زۇڭلىغا ھەقىقى ئۆچمەنلىگىنى،
خەلققە ئەشەددى دۈشمەنلىگىنى،
ھەم رەزىل قان ئىچەر شۇمپەنلىگىنى ...
بىرىڭلار ماڭا يول ئالدىغا ئۆتەي،
شۇ ۋەھشى قاتىلنى يۈزمۇ-يۈز سۆكەي.
سۆيۈملۈك يارىمنىڭ قېنىنى ھۆسنىگە،
جېنىغا جان قوشاي، تۇرغۇزاي-يۆلەي...

پىتىرغان بىھىساپ ئاممە ئىچىدە،
قىستىلىپ ئىلگىرىلەپ باراتتى شياۋمېي.
گوياكى بورانلىق مۇدھىش كېچىدە،
دولقۇنلار كۆكسىنى ياراتتى شياۋمېي.
بۇ دولقۇن كۈچ بىلەن داۋالغۇپ بەزەن،
ئاتاتتى نېرىدىن نېرىغا ئۇنى.
"تېزرەك قاچايلى قۇتۇلماققا" دەپ،
تۇتاتتى كىملەردۇر ئۇنىڭ قولىنى.
— ياق — دەيتتى، سىلجىيتتى شياۋمېي يەنىلا،
قۇربانلار مۇنارى تەرەپنى كۆزلەپ.
يىقىلغان شۇ مۇنار تۈۋىدە يارى،
ئىلىشى كېرەكتۇر ئۇنى تېز يۆلەپ.
يېقىنلاپ قالدى ئۇ مانا ئاستىلاپ،
ياناتتى كۆزلىرى غەزەپلىك چاقناپ،
بۆلۈندى ئۇشتۇمتۇت ئامما ئىككىگە،
ۋەھشىلەر توپىدىن ئۆزىنى ئاسراپ.
كۆزىگە قان تولغان بىر توپ لۈكچەك،
كېلەتتى ئويىنىتىپ مىلتىق - توقماقنى.
شەرەپ دەپ بىلەتتى تۇرقىدىن ئۇلار،
ھېيىقىش ئۇ ياقتا تۇرسۇن ئەكسىچە،
غەزەپتە تىكىلدى ئۇلارغا شياۋمېي.
ئىستىدى قاق يېرىپ ئۆتمەكنىمۇ ھەم،
تېزرەك يەتمەككە مۇنارغا شياۋمېي.
خورىگى شۇنچىلىك ئۆسكەن شۇمپەنلەر،

ئېتىلدى ئۇنىڭغا ھەر بىدەك كېلىپ.
ھېچ گەپسىز مۇشتلىرى ئۇستى ـ ئۇستىگە،
ھەم قويدى كۆپ ئۆتمەي ئۇنى يىقىتىپ ...
قىينىلىپ كۆزىنى ئاچقاندا شياۋمېي،
ھەيرانلىق ئىلكىدە قالدى تاڭ قېتىپ.
ياتاتتى ھەيۋەتلىك ياسانغان ئۆيدە،
قولىغا "فۇتاۋتاڭ" قويۇلغان چېتىپ.
شياۋمېي دەپ ئاتالغان ساۋاقداش دوستى،
تەبەسسۇم ئىلكىدە تىكىلدى ئاڭا.
دېدى ئۇ شياۋمېينىڭ سىلاپ بېشىنى:
— بىلەمسەن قايتا جان بېرىلدى ساڭا.
ئۇ سۆزلەپ بەردى ھەم ئۇنى شۇ كۈنى،
قانداقچە بۇ ئۆيگە ئېپ كەلگىنىنى.
بۇمۇ بىر ئاجايىپ ھېكايە بولۇپ،
ئىپادە قىلاتتى خەلق قەلبىنى.
يىقىلغان چېغىدا شياۋمېي ئۇرۇلۇپ،
يىپىلغان كىشىلەر زور قورشاۋ قۇرۇپ.
چىقارغان مالىمان قىستاپ ئۆزئارا،
ئېپ قاچقان شياۋمېينى تېزلا قۇتقۇزۇپ.
ھە مانا بىر سوتكا ئۆتتى ئارىدىن،
باشپانا بولماقتا ئۇنىڭغا شياۋلى.
ئېپ كەلدى يوشۇرۇن دوختۇر تەكلىپ قىپ،
كۆيۈمچان ئاتىسى مويسىپىت لاۋلى.
شۇ دوختۇر ئەجرىدىن ئېچىپ كۆزىنى،

تۇرماقتا دوستىنىڭ ئاڭلاپ سۆزىنى.
ۋە لېكىن يوق ئىدى تېنىدە دەرمان،
سېزەتتى ئىنتايىن يامان ئۆزىنى.
شۇندىمۇ قەھرلىك قەلبىدە ئۇنىڭ،
ئىنتىقام ئوتلىرى ياناتتى هامان،
سورىدى ئىشلاردىن جەريانلىرىنى،
سورىدى شىياۋخۇڭنى، — قالدىمۇ ئامان؟
— ھەممە ئىش جايىدا، — دىدىدە شىياۋلى،
ئالدىراپ يۈزىنى چەتكە بۇرىدى.
زەخىم بار مېڭەڭدە ئويلانما ئارتۇق،
ساقايساڭ بىلىسەن، — دەپ قوشۇپ قويىدى.
”زەخىم بار مېڭەڭدە“ دىگەن شۇ سۆزدىن،
ئولاشتى شىياۋمېينىڭ تېنىگە تىترەك.
ۋە لېكىن دەيتتى ئۇ: ”مۇمكىن ئەمەس بۇ،
ئىشلەيدۇ بىر ئۆمۈر روشەن ۋە سەگەك“.
ئاستىلاپ كۆزلىرى غۇۋالاشتىدە،
گادىرماش خىياللار چولغىدى ئۇنى.
مۇشتلاش ھەم كالتەكلەر كەلدى يادىغا،
”ۋاي“! دەپلا يوقتىپ قويىدى ھوشىنى.
شۇنىڭدىن باشلانغان تۇتقاق كېسلى،
قىيناشقا باشلىدى ئۇنى پات-پاتلا.
سارغىيىپ چىرايى بولدى زەپىران،
خۇلقىمۇ ئۆزگىرىپ بوپ قالدى ياتلا.
بىراق شۇ كېسلى ساقلىدى ئۇنى،

تۇرمىنىڭ دەھشەتلىك قىيناشلىرىدىن،
شۇندىمۇ ئايرىلىپ قالمىدى چەتتە،
ئۇلارنىڭ ئازاپلىق "سىناش"لىرىدىن.
تۇتقاندا كېسلى، كېلەتتى ئۇلار،
سىنايمىز دېيىشىپ جىڭ-جالىغىنى.
ئۇراتتى قىڭغىراق سۆڭەككە تۆمۈر،
سانجىيتتى تېنىگە ئۆتكۈر يىڭنىنى.
دوستىنىڭ بېشىغا چۈشكەن بۇ كۈلپەت،
ئۆتەتتى شياۋلىنىڭ قەلبىنى ئۆرتەپ.
قارالماي پۈرسۈلداپ سانچىلسا يىڭنە،
"ۋاي جان" — دەپ يۈزىنى ئالاتتى چۈمكەپ.
دەيتتى ھەم چىدالماي: يوقمۇ دوختۇرۇڭ؟
بۇ نىمە ۋەھشىلىك-نىمە تەلۋىلىك؟!
زەھەرلىك يىڭنەڭنى سانجىمىساڭمۇ،
تۇرمامدۇ كېسلى ئېنىق، بەلگىلىك!
كاپشىما! دەر ئىدى دوق قىلىپ ئۇلار،
ھۆرپىيىپ ئاچ قالغان بىر توپ بۆرىدەك.
تاش ئاتسا بەختىمىز قورغانىغا ئۇ،
سىيپامدۇق ئەكسىچە ئۇنى تۆرىدەك.
باشپانا بولغۇنۇڭ يېتەر ئۇنىڭغا،
بىز تاقەت قىلمايمىز ئارتۇق بۇنىڭغا.
ساقلاشنى بىل ئۇنى چەكلەپ مۇھىتتىن،
يولاتما ھىچكىمنى ھەمدە ئۇنىڭغا.
بولىسىمۇ شياۋلىنىڭ كۆڭلىدە كۆپ گەپ،

يوشۇردى چىشىنى چىشىغا چىشلەپ.
ئۆيلايتتى: ناھەقلىق كەتمەس ناھەقچە،
ئالارمىز ئىنتىقام بىزمۇ بىر كۈن...خەپ!...
شۇ ئىشەچ شياۋلىغا بولدى كۈچ ـ مەدەت،
ئاسىرىدى شياۋمېينى ياغدۇرۇپ شەپقەت.
ئېپ چىقتى باغلارغا يۆلەپ تۇرغۇزۇپ،
كۆڭلۈڭنى ئاچ دوستۇم چەكمە، ـــ دەپ، ـــ ھەسرەت.
شۇ ئادەت بويىچە ئۇنى بىر كۈنى،
ئېپ چىقتى بېيخەيگە ـــ كۆلنىڭ بويىغا.
كىم بىلسۇن ئۇشتۇمتۇت تۇتۇپ كېسىلى،
ۋاقىرغان بويىچە تاشلاندى سۇغا.
بەختكە كىشىلەر كېلىپ ھەر ياندىن،
ئېپ چىقتى قۇتقۇزۇپ ئۇنى تىنچ ـ ئامان.
بۇنىڭدىن ئىنتايىن چۆچۈگەن شياۋلى،
توختاتتى سەيلىنى شۇنىڭدىن بۇيان.
تيەنئەنمېن ئاسمىنى سۈزۈلۈپ بۈگۈن،
ياڭرىغان چېغىدا قايتا "دۇڭفاڭخوڭ".
گۇم بولۇپ تۆت كىشىلىك گۇرۇھنىڭ تەختى،
پاچاقلاپ تۇرمىنى چىققاندا شياۋخوڭ.
ئۇچرىشىپ ئاشىغى بىلەن شات ـ خۇرام،
يۈرگەندە سەيلىدە زوق بىلەن يايراپ.
قوزغىلىپ قالدى شۇ كېسىلى يەنە.
دولقۇنلاپ تۇرغان شۇ كۆلگە بىر قاراپ...

شياۋخوڭنىڭ قەلبىنى تىلدى پىچاقتەك،
شياۋمېينىڭ دەھشەتلىك ئېغىر كەچمىشى.
قانچىلىك زەھەرلىك، قانچىلىك رەزىل،
تۆت كىشىلىك گۇرۇھنىڭ قىلمىش-ئەتمىشى!
— كۆڭلۈڭنى بۇزمىغىن، — دىدى-دە، شياۋخوڭ.
چىڭ تۇتتى شياۋمېينى كۆڭلى بۇزۇلۇپ.
دىدى ھەم: كەتتى ئۇ كۈنلەر كەلمەسكە،
كېتىدۇ ئەمدى بۇ جاھان تۈزۈلۈپ.
بولىدۇ بۇ جاھان ئەمدى خەلقىنىڭ
بەخىت ھەم ھۆرلۈككە تولغان زامانى.
ئاشىدۇ ئەمەلگە ئۆتمەي ئانچە كۆپ،
قەدىردان زۇڭلىنىڭ ئارزۇ-ئارمانى.
شۇ چەكسىز غەلىبە ھۇزۇرى بىلەن،
تۇت دائىم ئۆزەڭنى خۇشال-شادىمان.
ئوينايلى جۇر بىزمۇ قولۋاققا چۈشۈپ،
بۇ چەكسىز شاتلىقنى ئەيلەپ نامايان...
تولۇن ئاي ئۆرلىدى بەيتا ئۈستىدىن،
نۇرلاندى باشقىدىن بېيخەي باغچىسى.
كۆل سۈيى چىمىرلار چاقناپ سىماپتەك،
ئەكسىدە يۇلتۇزلۇق ئاسمان پارچىسى.
بارىدۇ شۇ كۆلدە ياشلار قاتارى،
شياۋخوڭ ھەم شياۋمېيمۇ ئوينىشىپ پالاق.
لېۋىدە تەبەسسۇم، كۆزلىرىدە نۇر،
يېپيېشقان مۇردىلەر، ئېغىزغا قۇلاق،

باردۇ پىچىرلاپ بىرسى ـ بىرسىگە،
كۆزنى شۇ تىنىق سۇ كەبى سۈزۈپ.
باردۇ شۇ هالدا كۆل ئەمەس گويا،
خۇشاللىق دېڭىزى ئۈستىدە ئۈزۈپ.

1978 ـ يىل 11 ـــ 12 ـ ئايلار.

كارىز ناخشىسى

ئاقىدۇ دولقۇن ياساپ كارىز سۈيى،
جۇش ئۇرۇپ يـۈز گەزچە يەرنىڭ تەكتىدىن.
ئەكسىدە چاقنار قۇياش رەڭلەر تۈزۈپ،
جىسمى پۈتكەندەك جاۋاھىر ـ لەئلىدىن.

باردىم ئولتۇردۇم لېۋىدە زوقلىنىپ،
سۈمۈرۈپ ئىچتىم ئوچۇمـلاپ روھلىنىپ.
دىلدا قوزغالدى هاياجان ئۆركىشى،
كۈچ تېپىپ جىسمىم گويا هەر قەترىدىن.

ئوخشىماس هىچ سۇغا بۇ سۇ لەززىتى،
كۆرمىگەن مۇنداق سۇنى هىچ يەر بېتى.
ئۇ ئىجات ـ هېكمىتى تۇرپان خەلقىنىڭ،
بىر بۈيۈك داستان نامايان چېھرىدىن.

ئۆتتى ئالدىمدىن سىرىلغان تەسۋىدەك،
ئەنە شۇ هېكمەتكە تالىق بىر چۆچەك.

ئۈردى جۇش قەلبىم ئۇنىڭ ئىلھامىدىن،
ئىچ، ئۇنىڭ تەسۋىرى پۈتتى نەزمىدىن.

*　　　*　　　*

يوقتى يۇرتنىڭ نامىدىن ئۇ چاغ نىشان،
ياتتى ئوت-يالقۇن ئارا كۆپ بۇ ماكان.
يوق ئىدى سۇ ئالغۇدەك لەۋگە سۇرۇپ،
ئۆرتىنەر ھەر يان شۇ يالقۇن ۋەھمىدىن.

توپىسى خۇددى قوقاستەك چوغلۇنۇپ،
تاشلىرى ياتقان بەئەينى ئوت بولۇپ،
شامىلى يالقۇن سىپەتتى ۋادىغا،
ياندى يالقۇنتاغ شۇ يالقۇن تەپتىدىن.

باستى بىر چاغلار ئاشۇ يۇرتقا ئاياق،
بىر چوپان ئوغۇل تۇتۇپ قولدا تاياق.
بوغدىدىن قاچقان ئۇنىڭ بىر توپ قويى،
بىر تاسادىپ زور بورانىنىڭ ۋەھمىدىن.

قوينى تاپماستىن يىگىتكە يوق ئارام،
ئاڭا بەرمەيدۇ ئامانلىق باي-قاۋان.
يا ئۆلۈم ۋە يا كۆرۈم دەپ شۇ ھامان،
ماڭدى ئىز قوغلاپ يىگىت قوي كەينىدىن.

ئاچقىنىدا بۇ ماكان ئاڭا قۇچاق،
ئۆرتىگەندەك بولدى بىر ئوتلۇق ئوچاق.

ئۇستىدىن كۈن، ئاستىدىن قۇم چاشتى ئوت،
بولدى تەڭ ئالماق نەپەس شۇ ۋەجىدىن.

چاۋىرىپ يېرىلدى قۇمدا پۇتلىرى،
باغلىدى گەز سۇسىراپ ھەم لەۋلىرى.
چۈشسىمۇ بەكلا قىيىن قوي تاپمىغى،
قايتمىدى ئەسلا يىگىت ئۆز ئەھدىدىن.

ئاشۇ ئەھدى بەستىگە زور كۈچ بېرىپ،
كەڭ قۇمۇشلۇقتا ئۇنى كەلدى ئېلىپ،
ئۇندا توپلاشقان ئىدى قوي پادىسى،
ئۇرغىدى شاتلىق يىگىتنىڭ قەلبىدىن.

قىلمىدى لېكىن بۇ شاتلىق كۆپ داۋام،
قويلىرى كەتكەن ئىدى ئۇسساپ تامام.
باقتى ھەر يانغا يىگىت، يوقتى ئەسەر
مول تەبىئەتنىڭ زىلال كەۋسىرىدىن.

ئۆسمىگەي سۇسىز قۇمۇش بۇنچە بولۇق،
دىدى-دە، راسلاندى قازماققا قۇدۇق.
كىم بىتەر مەقسەتكە تۆكمەي ئۇنچە تەر.
كەلگۈسى راھەت ھالال تەر بەھرىدىن.

قازدى ئۇچلاپ تايىغىنى يەرنى ئۇ.
قازدى يىگنە بىرلە قۇدۇق ئەينى ئۇ.

ئاۋۇدى ئىش ئىشلىگەچكە توختىماي،
چىقتى سۇ ئۆتمەي ئۇزاق يەر تەكتىدىن.

چاقندى شۇ دەم يىگىتنىڭ جۇپ كۆزى،
نۇرلىنىپ كەتتى بۆلەكچە ھەم يۈزى،
يەتتى جانان ۋەسلىگە مىسالى ئۇ،
تاپتى جاي ئارزۇسى ۋىسال تەختىدىن.

روھلىنىپ ئىچتى سۇنى يىنىپ-يىنىپ،
ئىچتى كەۋسەردىن گويا ئارتۇق بىلىپ،
سەزدى يەڭگىل ئۆزىنى ئۇ ئاشۇ دەم،
ئەمگىگى بەرگەن مۆجىزە-غەلبىدىن.

چۇشتى ئىشقا يەنە قويچى تايىغى،
چىقىشى لازىم قۇدۇقنىڭ ئايىغى.
قازدى بىرنەچچە قۇدۇقنى توختىماي،
ھەم تۇتاشتۇردى ئۇنى يەر تەكتىدىن.

قوشۇلۇپ بىر-بىرىسىگە سۇ ئېقىنى،
قۇچتى بۇلدۇقلاپ چىقىپ يەر بېتىنى.
كۈن نۇرى پارلاپ شۇ ئان سۇ يۈزىدە،
مالچى كۆزى چاقندى نۇر ئەكسىدىن.

كەلدى سۇ ئىچمەككە قويلار ئېتىلىپ،
سۇ ئاقار قىرغاق سۆيۈپ، ئۈنچە چېچىپ.

چۇشتى ئۇسۇلغا قومۇشلار ئىگىلىپ،
جانلىنىپ سۇ باشلىغان شوخ نەغمىدىن.

كەتتى بۇ نەغمە ئۇنى هەر يان تاراپ،
قاچتى يالقۇن تەپتىمۇ ئارقىغا قاراپ.
ئۇرنىنى ئالدى چىقىپ ئىللىق شامال،
سوۋۇدى تۇپراق ئۇنىڭ خۇش بەھرىدىن.

* * *

ئاشۇ قەيسەر قويچىنىڭ ئۇشبۇ ئىشى،
بولدى بۇ يەردە ھاياتلىقنىڭ بېشى.
باستى ئەجدات ئىزىنى ئەۋلاتلىرى،
سەپ تۈزۈپ كۈرمىڭلىغان مەرت ئەھلىدىن.

يىل-ئەسىر ئۆتتى، ئۇدۇم قىلدى داۋام،
ئىشلىرى مەرتلەر ھامان ئالماي ئارام،
ئاشۇ قەيسەرلىك بىنا قىلغان بۇ يۇرت.
مەڭگۈلۈك جاي ئالدى تارىخ بېتىدىن.

ئىدىقۇت①، يارغول②، بېزەكلىك③ قەسرى.
شۇ ئۇزاق تارىخقا ھەغدا ھەر بىرى.

① ئىدىقۇت — قەدىمقى ئۇيغۇر شەھىرى، خارابىسى تۇرپان ئاستانىدا.
② يارغول — قەدىمقى ئۇيغۇر شەھىرى، خارابىسى تۇرپان يارغولدا.
③ بېزەكلىك — تۇرپان سىڭگىم ئېغىزىدىكى مەشھۇر "مىڭ ئۆيلەر"نىڭ بىرى. بۇ يەردىكى غارلارنىڭ تاملىرىدا قەدىمىي ئۇيغۇر بۇددا مەدىنىيىتىنىڭ ئاجايىپ تاڭسۇق گۈزەل سەنئەت نامايەندىلىرى بولغان تام سۇرەتلىرى ۋە نەقىشلەر بار.

جۇش ئۇرار يۈكسەك ئىلىم-پەن، مەرىپەت.
يۈكسىلىش كامالى ھەر بىر نەقىشدىن.

نۇر بولۇپ ئاقتى يىپەك يولى ئارا،
مەرىپەت كۆكىدە ئۇ چاچقان شولا.
تار مەشرىقتىن ئۇزاق مەغرىپقىچە،
سۆيۈنەر دىللار ئۇنىڭ مول شەرھىدىن.

*　　　　*　　　　*

كۆچۈرۈپ قۇملارنى يىللار شامىلى،
قىلدى نى قەلئەنى بەربات قامىلى.
جەڭ-جىدەللەر مەھسۇلى خارابىسى،
بولدى بىزگە قالغىنى يۇرت قەسرىدىن.

يوق بىراق ئۇنتۇلغىنى — ئەستە تېخى.
شۇ كارىز قازار يىگىتنىڭ جۈرئىتى،
ئۇ بولۇپ ئەمگەكچى ئەلنىڭ رىغبىتى،
قايتىدى جەڭدە كۈرەشتە ئەھدىدىن.

قۇم-بورانلار ئارا ياڭراپ خۇش كۈي،
بىزگىچە كەلدى شۇڭا كارىز سۈيى.
مەرت يۈرەكلەرنىڭ تەلەپچان ۋارىسى،
باردى ئۇلغايتىپ ئۇنى پاك تەرىدىن.

*　　　　*　　　　*

تاڭ ئېتىپ ئەل بەختى ئاچقاندا چېچەك،
كۈلدى مىڭ يىللىق گۈزەل ئارزۇ-تىلەك.

يەك تۇرۇپ كارىزچىنىڭ ئەۋلاتلىرى،
قازدى كۆپ كارىز يەنە يۇرت باغرىدىن.

كۆكرىپ كارىز سۈيىدىن چۆل تولۇق،
مايسىلار ئۆستى ئېتىزلاردا بولۇق،
باغ-ۋارانلار ئۆزگىچە ئاچتى چىراي،
تون كىيىپ تۇرلۇك-تۈمەن خىل لەيلىدىن.

توق يېشىللىق ئۇستىگە كۆركەم بېزەك،
يەلپۈنۈپ تۇرغان ئاشۇ ھەر خىل چېچەك،
نە چېچەك يايغان ئۇسۇلچى گۈل ئېتەك،
قەلبى دولقۇنلاپ يېقىملىق پەددىدىن.

بۇ پەدە بۇلبۇل قۇشنىڭ خۇش كۈيى،
ياكى بۇيلۇقنىڭ تىنىمسىز شوخ سۈيى.
تەبىئەت كىرگەن ئاجايىپ جىلۋىگە،
ئەنە شۇ كۈينىڭ تىنىمسىز ئەۋجىدىن.

شۇ گۈزەللىككە بېرىپ چىن مەيلىنى،
كىمدۇكىم بۇندا قىزىتسا سەيلىنى،
باغنى جەننەت، ئۆزىنى سەزمەمدۇ ھۆر،
باغ بەخش ئەتكەن ھوزۇرنىڭ پەيزىدىن.

شۇ سەۋەپ قوزغاپ ھاياجان بۇ ماكان،
تارتقىنى ئەل زوقىنى سىزگە ئايان،

بىر كۆرۈشكە زار ئۈنى ئەھلى جاھان،
سۆيۈنەر كۆرسە ئەبەت ئۆز بەختىدىن.

ھەر تەرەپتە تال باراڭ كەتكەن تۇتاش،
ھەر باراڭدا ساپ ئۈزۈم، يوق ھىچ ئاراچ،
قىزىتالماس بۇندا ماڭلاينى قۇياش،
سىپىلەر سالقىن شامال ھەر بەرگىدىن.

ئۈزۈشەر قىزلار ئۈزۈم تەكلەر ئارا،
خۇددى سۈزگەندەك دېڭىزدىن دۇر گويا.
كۆز چاقار ھەر دانىسى، تەمى ناۋات،
بېرىدۇ ھۇزۇر بۆلەكچە تەمدىن.

ساڭنى تولدۇرغانسىمان ساپ ئۈنچىگە،
توشسا قىزلار ئۈزۈمنى چۈنچىگە،
ئاپىرىن ئەيلەپ بۇ باغ باغۋەنگە،
كىم سۆيۈنمەيدۇ بۇ يۇرتقا قەلبىدىن.

يوق بىراق بۇندىن قانائەت ئەيلىمەك،
مەڭگۈ چۈشمەيدۇ تۈرۈلگەن گاڭ بىلەك،
خۇددى كارىز سۈيىدەك مول بولغۇسى،
بۇندا مەھسۇل مەڭگۈ مەرتلەر ئەجرىدىن.

* * *

دىلدا زوق قوزغاپ بۆلەكچە شوخ كۈيى،
ئاقىدۇ دولقۇن ياساپ كارىز سۈيى،

بويىدا تۇردۇم ئۇزاق ئويغا پېتىپ،
سۆيۈنۈپ قويچى يىگىتنىڭ ئەقلىدىن.

ئۇتسمۇ گەر قانچە مىڭ يىل ئارىدىن،
ئۇ چىقىپ كەتكىنى يوق ئەل يادىدىن،
ئۆز ئىجادى بىرلە مەڭگۈ ياشىغاي،
كىم ئىجات قىلسا، ئىجادى بەھرىدىن،

ئاپىرىن ئەيلەپ يىگىتنىڭ شەنىگە،
مەن قەلەم ئۇردۇم بۇ ئوتلۇق نەزمىگە.
قەد كۆتەرگەندەك كارىز سۇيىدە يۇرت،
پۈتتى نەزمەم شۇ كارىزچى مېھرىدىن.

1982-يىل تۇرپان، ئۈرۈمچى.

گۈلى

ئادىتىمچە گېزىت ئاختۇرۇپ،
بىر سۈرەتكە قالدىم تىكىلىپ.
تۇراتتى بىر تونۇشلا چىراي،
خۇددى ماڭا قاراپ جىلمىيىپ.

جۈپ كۆزلىرى ئەينى چولپان،
يۈزى تولغان ئاينىڭ مىسالى.

خۇددى بەرگى قىياق قاشلىرى،
قەددى يىڭى باغنىڭ نىھالى.

كۆرگەندىمەن ئۇنى قەيەردە؟
دىدىم بىردىن تۇنۇپ قالدىم مەن.
شۇركەنگەندەك بولدى بەدىنىم،
ئوقۇشتىنمۇ سوۋۇپ قالدىم مەن.

"شۇنداقلارنى ماختىغان بولسا،
چاغلىق ئىكەن گېزىتمۇ" دىدىم.
تاشلاپ قويدۇم گېزىتنى ئاستا،
قىلدى پەرۋاز خىيال كەپتىرىم.

*　　　*　　　*

بىر يىل بۇرۇن، كەچ كۈز شامىلى
ۋادىلارغا تۆكەتتى ياپراق،
تۇرۇلەتتى ئاسماندا بۇلۇت،
قىل قىش غىمىن، دىگەندەك پاتراق.

شۇ ۋەجىدىن توپ-توپ كىشىلەر،
دوكانلارنى يۇرەتتى كېزىپ.
مەنمۇ كەزدىم، ئالماقچى بولغان،
ماللىرىمنى كۆڭلۈمگە تىزىپ.

نىمە بىلەي قارا باستىمۇ،
ياكى تەقدىر قىلدىمۇ چاقچاق،

توغرىلاندى يولۇم بىر كىچىك.
ماگىزىنىنىڭ ئىچىگە شۇ چاغ.

توشۇپ كەتكەن ئىدى پۇكەيگە،
چىرايلىق رەخ، مالنىڭ ھەر خىلى،
كۆز تاشلىدىم چىنقارغۇ دەپ،
بۇنىڭدىنمۇ ئىپسىل ھەر خىلى.

كۆپلىگىدىن بىراق ئادەمنىڭ،
قىيىن ئىدى ئالدىغا ئۆتمەك،
مالساتقۇچىنىڭ تەرسا مىجەزى،
بولدى "ئۆلمەك ئۇستىگە تەپمەك".

ۋاقىرايتتى خېرىدارغا ئۇ،
تالىشىغا قويماي قىلچە يول.
"ئاق"نى دىسە، "قىزىل"نى ئېلىپ،
قوزغار يەنە كۇلكە ۋە غۇل-غۇل.

ۋاقىرىدى ئاردا بىرى:
— بۇ قانداقچە خىزمەت ئىستىلى؟
ياگاۋ دىسەم، ئاياق مېيىنى
بېرىپسىزغۇ ماڭا سىز، گۇلى.

"نەگە كەتتى كۆزىڭىز سىزنىڭ؟
— دىدى گۇلى ئالىيىپ ئاڭا.

— مال ئىلىشنى بىلمەستىن تۆزۆك،
نىمە دەيسىز يەنە سىز ماڭا؟"

— بۇ سىز ئۆچۆن شۇنچە تەس ئىشمۇ؟
— دىدى ماڭا قاراپ خېرىدار.
— يەرگە ئۇرماڭ ئىشەنچىمىزنى،
قالايمىقان گەپ سېتىپ بىكار.

— "ئۆتە ئاكا" دىدى قول سىلكىپ،
خېرىداردىن چەتنەشتى كۆلى.
تەتۆر قاراپ ئوتلىۋالدى چاي،
چاچلىرىنى تۆزەتتى قولى.

نەزىرىدە شۇ تاپتا ئۇنىڭ،
يوق ئۆزىدىن ئۆزگە ھىچ كىشى.
ئۇ بىلەتتى ئۆزىنى گويا،
بۇ دوكاندا تۆرە-ئىش بېشى.

تۆرىلەرچە رۇسلاپ قەددىنى،
چىرايىغا بەردى مەغرۇر تۆس.
قاراپ ئالدى ئەينىگىمۇ،
كرېسلودا ئولتۇرۇپ راۋرۇس.

ئاندىن يەنە ئوتلاپ چېپىنى،
قويدى ئىككى يېنىغا قاراپ.

بىر يېنىدا يۇڭ يىپ ۋە بېگىز،
بىر يېنىدا بار ئىدى كىتاپ.

تىكىلەتتى ئەتراپقا يەنە،
ئىزدىگەندەك كىمدۇر بىرسىنى،
يا كۆرسەتمەكچى بولدىمۇ بىزگە،
ھاكاۋۇرلۇق، سېسىق بېگىسنى.

بەلكىم دۆلەت بەرگەن ھوقۇقنى،
دىسە كېرەك زوراۋانلىق كۈچ؛
دىسە كېرەك پۇكەينى راۋاق،
خېرىدارنى بىر توپ گۆل-گومۇش...

قىرىشقانچە چىشىم ئۇنىڭغا،
ئىچ-ئىچىمدىن قاينايتتى غەزەپ.
تەنە بىلەن سۆز ئاچتىم ئاخىر.
خېرىدارغا ئۇنى شەرەتلەپ:

"ياش ئەمەسمۇ كەچۇرۇڭ ئۇنى،
باردۇ ۋەجى ئۆزىگە لايىق،
يىگىشكە كەتكەندۇ ئۇيى،
مالنى خاتا بەرگەندە تايىلىق."

كۆتۈرۈلدى دۇكاندا كۈلكە،
قىز غەزەپتە ھۆرپەيدى ماڭا:

”مېنى نىمە چاغلاۋاتىسەن؟
تونۇتاي مەن ئۆزەمنى ساڭا!“

تۇرۇپ قالدىم ئوڭايسىزلىنىپ،
دۇچ كەپتىمەن، دەپ چوڭ بالاغا،
”چېقىلماسلىق كېرەكتى ئاڭا“،
دەپ بەزىلەر چۈشتى سالاغا.

ئەلپازىدىن چۆچۈپ گۈلىنىڭ،
كەلدى يېقىن ئىككى ~~مالساتقۇچى،~~
دىدى: ”جىدەل چوڭلاپ كەتمىسۇن،
چىقىپ كېتىڭ بۇ يەردىن ئىتتىك.“

كەلمىسىمۇ گەرچە تەن بەرگۈم،
كۆردۈم چىقىپ كېتىشنى راۋا.
دەيتتىم: ”ئاخىر سوتلاشقا ئۇنى،
ئۆز قىلمىشى قىلىدۇ دەۋا...“

* * *

ئەپسۇس ئورۇن ئاپتۇ ئۇ بۈگۈن.
گېزىتتىكى شەرەپ تاختىدىن.
يۈرىگىمگە چىگىلدى تۈگۈن،
گۇمانلىنىپ مۇئەللىپىدىن.

ماختالسىمۇ شۇڭا قانچە ئۇ،
رەت قىلاتتىم ئىشەنمەي ئۇنى.

(ئالتۇن بېرىپ ئېلىپ بولمايدۇ،
دىگەن شۇدە قالغان كۆڭۈلنى).

باشلاپ ماڭدى بىراق بۇ ئىشلار،
مېنى ئەشۇ دۇكانغا يەنە.
بىلمەس ئىدىم، تەكشۈرۈشمۇ بۇ،
يا مۇخبىرغا قىلىنغان تەنە؟!

دۇكان ئىچى تولغان بۈگۈنمۇ
خېرىدارلار بىلەن لىقمۇلىق.
بىراق خالى ۋاراڭ-چۇرۇڭدىن،
سۆزلىشىشلەر پەس ۋە يېقىملىق.

ئەمەلىيەت قىلدى مېنى لال.
تىكىلگەنچە تۇرۇپ قالدىم تىك.
خۇش تەبەسسۇم ئىلكىدە گۈلى.
ئىشلەمەكتە جىددى ۋە تېتىك.

"رەخ ئالامسىز؟ تاللاڭ ئۆزىڭىز،
مۇنۇ شاڭخەي، مۇنۇ سۇجۇنىڭ،
باھاسىغۇ ئوخشاش ۋە لېكىن،
يارىشىملىق سۈۋىتى بۇنىڭ"

"سىزچۇ يولداش ئالامسىز چاپان؟
ئەپسۇس تۈگەپ كەتتى ئۇ خىلى.

مالال كۆرمەي كۆتۈپ تۇرسڭز،
ئسكلاتتن ئېپ چقاي هېلى.“

ئاتلاپ ئۆتۈپ پۈكەيدن گۈلى،
ئسكلاتقا قاراپ يول ئالدى.
تونۇشمدۇ ئۇلار، دگەن ئوي،
مېنى يەنە گۇمانغا سالدى.

— يېقنلاشتم پۈكەيگە ئاستا،
كشلەرنى ئارلاپ ئۆتۈپ.
چقسپ قالدى گۈلمۇ شۇندا،
برقانچە خل چاپاننى كۆتۈرۈپ.

مەمنۇن بولۇپ كۈلدى خېردار،
قويۇلغاندا پۈكەيگە چاپان.
ئاتتم چاقچاق ئوقنى ئاڭا،
تونۇپ قېلپ ئۇنى مەن شۇ ئان.

دېدم: ”تولا كەتمەك ئالدراپ،
ئەستايدل تاللماق كېرەك.
بوپ قالمسۇن يەنە ياگاۋ دەپ،
ئاياق مېيى ئالغنڭزدەك.“

قاق-قاق ئېتپ كۈلدى خېردار،
باشقلارمۇ قوشۇلدى ئاڭا.

گۈلى بولسا چوغدەك قىزىرىپ،
كۆزلىرىنى قاددى ماڭا.

يامان بولدى، دىددىم ئىچىمدە،
كۈتۈپ ئۇنىڭ تەنە ـ دوقىنى.
سەگەكلەشتىم قىلماققا تەييار،
ئاڭا قارشى ھەزىل ئوقىنى.

بىراق قىزچاق قىلدى تەبەسسۇم،
تولۇن ئايدەك نۇرلاندى يۈزى.
كۆز ئالدىمغا كەلدى شۇ ھامان.
رەسسىمدىكى تۇرقىنىڭ ئۆزى.

ئىمىشقىدۇ بوشىشىپ تىنىم،
يۇۋاشلىشىپ قالدىم شۇ ھامان،
كۈلكىسىدە بارمىدۇ سىھىر،
ياكى شەھلا كۆزىدە پەيكان؟

دىدى قىزچاق كۈلكە ئىلكىدە،
كۆزلىرىمگە تىككىنىچە كۆز:
" ــ ئۇ چاغلارنى يەسلىسەم قاچان،
ئەلەم بىلەن قىزىرىدۇ يۈز.

بىراق ئارتقا يانماس ئاتقان ئوق،
ئاقماس سۇمۇ ئارقىغا يېنىپ.

ئۆتۈپ كەتتى كۈنلەر شۇكەبى،
پۇشايماندىن دىلغا ئىز سېلىپ.

ئەسلىشىمنى بۈگۈن ئەلەمدە،
نىمە بىلەي ئۆتكەن شۇ كۈننى.
ئۆستۈم "ئىسيان" دەۋرىدە بۇزۇش،
چېقىشلارنىڭ بولۇپ مەپتۇنى.

نىمە ئەلنىڭ ئىستەك-ئۈمىدى؟
نىمە ھۆرمەت، نىمە پەدىشەپ؟
خىيالىمغا كەچمەيتتى بەرى،
دەيتتىم ئۆزەم قالتىس "ئەزىمەت".

دوستلىرىمۇ ئاياپ ئۆزىنى،
قاچاتتى گەپ قىلىشتىن ماڭا.
ئېگىلەتتىم، دەيتتىم مەنمۇ ھەم،
تەتۈر قاراپ يۈرەتتىم شۇڭا.

ئۆتۈپ كۈنلەر قالدىم يىگانە،
بولۇپ جۇدا دوستلار ۋەسلىدىن،
تەن بەرمىدىم لېكىن جۇش ئۇرۇپ —
تۇرغان ئىسيان قېنى دەستىدىن.

ياسايدىكەن بىراق بۇرۇلۇش،
ئۇختىسىغا كەلگەن چاغدا ئىش.

سالدى يېڭى باشلىنىشقا ئۇل،
سىلەر بىلەن بولغان تەگىشىش.

سۆھبەتلىشىپ جىڭلى بىر كۈنى،
بەردى خېلى ئۇزاق تەربىيە.
"ئەگەر مەنمۇ بولسام خېرىدار..."
دېگەن سۆزنى قىلدى ھەدىيە.

مۇشۇ بىر سۆز ئورناپ يۈرەككە،
ۋۇجۇدۇمدا ياسىدى ئۆركەش.
كۆز ئالدىمدىن ئۆتتى بىرمۇ-بىر،
خېرىدارنى سەتلەپ دۈشكەلەش،

ئەگەر مەنمۇ بولسام خېرىدار،
شۇ خورلۇقتا تۇرامدىم چىداپ.
نىمە قىلدى زادى خېرىدار،
يە مېلىڭنى كەتتىمۇ بۇلاپ؟

ئەگەر مەنمۇ بولسام خېرىدار،
بوش كەلمەيتتىم ئۇنداق خادىمغا.
سۆزلىشەتتىم جىڭلىسى بىلەن،
يەتكۈچىلىك ئەرزى-دادىمغا...

ئۆتتى نۇرغۇن ئىشلار ئالدىمدىن،
شۇ بىر ئېغىز سۆزگە باغلىنىپ.

ئۆرتەنگەندەك بولدى يۇرٮگٮم،
ئۆز قٮلمٮشٮم بٮلەن داغلٮنٮپ.

شۇندٮن بۇيان شۇ بٮر جۇملە سۆز،
بولدى دەستۇر ماڭا هەر مەهەل.
بولدى ئۆلچەم خٮزمٮتٮم ئۇچۇن،
رازى قٮلٮش خېرٮدارنى تەل.

ئەلنٮڭ مەسلٮهەت، پٮكرى، تەلٮۋى،
ئاررۇيۇمغا ئايلاندى تولۇق.
مەهسۇلدۇر ئاشۇ ئاررۇنٮڭ،
مەن ئٮشٮمدا قازانغان ئۇتۇق.

ئەلنٮڭ پٮكرى ئۇلۇغ، مۇقەددەس،
تەس ئۇنٮڭسٮز يۇكسٮلٮش-ئۆرلەش،
خٮزمٮتٮمدە هۇزۇرلۇق شۇڭا،
تەقدٮرلەشتٮن كۆرە تەنقٮتلەش.

بولسا پٮكٮر-تەنقٮت، مەسلٮهەت،
ئايانماڭلار، قٮلٮڭلار زاهٮر.
مەن ئەمەسمەن بۇرۇنقى گۇلى،
مەن هەقٮقى هالساتقۇچى هازٮر.“

دەپ تۇگەتتى سۆزٮنى گۇلى،
كٮشٮلەرگە تەكشى سەپسٮلٮپ.

پىچىرلاشتى ھەممە ئۆزئارا،
ئاڭا چەكسىز مەسلىگى كېلىپ.

دىسە بىرسى: "يارايدىكەن ئۇ،
قىيىن ئەسلا بولماق بۇنچىلىك".
دەيتتى بىرسى: "ھەرقانچە بولسا،
بولار ئىشلەش چىكى شۇنچىلىك!"

بولمىسىمۇ گەرچە ئۇنداق چەك،
قايىل بولماي قالمىدىم بىراق.
يۈكسىلەر ئۇ ئۈزلۈكسىز يەنە،
قانائەتتىن بولسىلا يىراق.

1982 ـ يىل.

داستانلار

گۈلسۈم

ئىگىز تاغنىڭ ئارقىسىدىن چىقتى كۈن،
نۇرغا چۆمدى كەڭ ۋادىلار يالتىراپ.
ئەنە پويىز بەردى سىگنال بىر قېتىم،
خوشلاشماقتا قىز ھەم يىگىت ئالدىراپ.
— خوش، خوش گۈلسۈم ئۆكۈنمىگىن ياخشى قال،
كۆز ياشلىرىڭ تاشقىنىغا توغان سال.
ئەھدىمىزغۇ ئەلنى گۈلگە ئورىماق.
كەتكىنىمگە شۇ ۋەجىدىن بول خۇشال.
ۋۇجۇدۇڭنىڭ بوستانىغا ھەرگىزمۇ،
غەم-قايغۇنىڭ چاڭلىرىنى قوندۇرما.
جەڭ-چېلىشتا كۈلگەن سۆيگۈ گۈلىمىز،
ئاھىڭ ئوتى بىلەن ئۇنى سولدۇرما.
ۋاپادارلىق مېھرىڭ يۈكسەك مەدەتتۇر،
ئۇنىڭدىمۇ يۈكسەك ۋەتەن سۆيگۈسى.
شۇ سۆيگۈگە سادىق بولۇپ ئىشلىمەك،
يىگىتىڭنىڭ بىر ئۆمۈرلۈك ئارزۇسى.
كەتتىم شۇڭا، كۈتكىن مەندىن خۇشخەۋەر،

بىزگە تەشنا تەكلىماكان چۆلىدىن.
(خەت يازارمەن سېنى دىلدىن سېغىنىپ،
گۈللەنگەندە ئىگىز ئاپپاق ئۆيىدىن)
بەلكىم مۇرات تاپار بىزنىڭ سۆيگۈمىز،
ئەنە ئاشۇ يېڭى ئاپپاق ئۆيلەردە.
تويىمىزنى ئوينار شۇندا جامائەت،
ئەجرىمىزدىن گۈلگەن يېڭى شەھەردە...
دىدى يىگىت يۈرۈپ كەتتى سەپەرگە،
قالدى گۈلسۈم ياغلىق سىلكىپ، ئۇزىتىپ.
گويا يارنىڭ تىنىقىدەك شۇرلاپ،
ئۆچتى شامال قىز چېچىنى يەلپىتىپ.

* * *

كۆك يۈزىدە ئون بەش كۈنلۈك تولۇن ئاي،
ئاق بۇلۇتلار ئارىسىدىن ئالغان جاي.
چىمىرلايدۇ يۇلتۇزلارمۇ بەس-بەستە
بىر-بىرىدىن تالاشقاندەك ئۇز چىراي.
ھۆسنىدە شۇ ئاي-يۇلتۇزغا تەڭلىشىپ،
ئولتۇرىدۇ گۈلسۈم يالغۇز ئۆيىدە.
خىيال بىلەن ھىمىرىلگەن قاشلىرى،
نىمە ئويلار كەزمەكتىكىن كۆڭلىدە؟
سالقىن شامال قايىرىپ يىپەك پەردىنى،
شۇرلىسا دېرىزىگە ئۆرۈلۈپ.
گويا ھېس قىپ يىگىتنىنى كەلگەندەك،
قىز دەم-بەدەم قاراپ قويار بۇرۇلۇپ.

يەنە ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا تولۇن ئاي،
ئاق بۇلۇتلار ئارىسىدىن ئالغان جاي.
گوياكى ئۇ پاختا تېرىپ يۈرگەن قىز،
ئارىلايدۇ تاختىلارنى قالدۇرماي.
تىكىلدى قىز ئاڭا ئۇزاق زوقلىنىپ،
تەلمۈرگەندە قانماي يارى ھۆسنىگە.
ئاندىن ئىلھام ئىلكىدىكى شائىردەك،
سۆزدىن دۈرلەر تۆكتى قەغەز ئۈستىگە:
"ئاي كەزمەكتە سەيلە قىلىپ ئاسماننى،
كەڭ جاھاننى يۈركەپ ئاپپاق نۇرىغا.
كەزمەكتە ئۇ، شۇ كۆڭۈللۈك سەيلىنى،
سىلىپ سىنىڭ مەشۇغۇڭنىڭ ئويىغا.
ئۇ چاغ مېنىڭ قوللىرىمنى چىڭ قىسىپ،
تەلمۈرگەندىڭ ئايغا، مېنىڭ يۈزۈمگە.
دىگەن ئىدىڭ: "تولۇن ئايىم سەن ئۆزەڭ،
كۆرۈنسەن ئايدىنمۇ ئۇز كۆزۈمگە".
كۆكتە تۇرۇپ يارىم سىنى كۆرگىلى،
كىلەر بۈگۈن راستىنلا مېنىڭ ئاي بولغۇم.
كىلەر ياكى شامال بولۇپ تاڭ بىلەن،
لەۋلىرىڭنى سۆيۈپ، قۇچۇپ ئوينۇغۇم.
ۋىسال ئىشقى ئۆرتەپ مېنى شۇ قەدەر،
خىيالىمنى ئىلىپ كىتەر سەن ياققا.
ئارمانىمدۇر سەن بىلەن تەڭ تەر تۆكۈپ،
ئايلاندۇرۇش چۆلنى گۈزەل گۈلباققا.

كۈتەر چۈنكى زامان شۇنداق ئىشلەشنى،
ئىشلەش بىلەن قەددىمىزنى تىكلەشنى.
(ئىشلەش كېرەك تىكىپ جاننى ھەرقاچان،
كىم ئويلىسا ئۆز ئىلىنى گۈللەشنى.
زامان بەرگەن شۇ مۇقەددەس ئوي-پىكىر،
چېچەك ئاچتى ھەممە يەردە بىخ سۈرۈپ.
دولقۇندا يۈكسىلىشنىڭ-ئۆرلەشنىڭ،
ئىلگىرىلىدى يېزىمىزمۇ جۇش ئۇرۇپ.
باغلار-تاغلار يېشىللىققا چۆمۈلدى،
كەڭرى ئېتىز ئاشلىقلارغا كۆمۈلدى.
كوچىمىزمۇ يېڭىۋاشتىن قۇرۇلۇپ،
"خالتا كوچا" دىگەن نامدىن قۇتۇلدى.
يازماق بولساڭ ئەمدى ماڭا سالام خەت،
"يېڭى ھايات كوچىسى" دەپ ياز پەقەت.
تېپىپ كېلەر پوچتالىيونمۇ بىمالال،
چەكمەي ئارتۇق بۇرۇنقىدەك رىيازەت"...
مەرۋايىتتەك دانا-دانە قىز خېتى،
نەقىشلەندى ئاق قەغەزنىڭ بېتىگە.
كىرپىكىدە تېزىلدى ياش تامچىسى،
ئۇ يېنىشلاپ كۆز تىككەندە خېتىگە.
دەرىسىز بەلكىم قىزنىڭ كىرسىز قەلبىگە،
نىمە خىيال سالدى يەنە مالاللىق؟
سۆزلەپ بېرەي، قىستىماقتا سۆزلە دەپ،
كەچمىشلەرگە تالىق قىسقا رىئاللىق.

*   *   *

بىللە ئۆستى تۇرسۇن بىلەن گۈلسۇم قىز،
بىر يېزىدا، بىر مەلىدە تۇغۇلۇپ.
مەكتەپكىمۇ كىردى بىللە شات-خۇرام،
ئىشلەپ كەلدى ھەم بىر دۆيدە چوڭ بولۇپ.
بەردى چەكسىز قۇدرەت ئىككى قەلبىگە،
يېڭى يېزا قۇرۇش غايە-ھەۋىسى.
جەڭ-كۆرەشلەر ئارا باردى كۆچىيىپ،
قازانسا گەر بىرسى شەرەپ ئىشىدا،
ھەر ئىككىسى ھۇزۇرلىنىپ تەڭ كۈلدى.
كۆكرەك كېرىپ، مۇرە تىرەپ مۇرىگە.
ئەڭ جاپالىق ئىشقا بىللە يەڭ تۈردى.
تەڭ تونۇلدى شۇڭا يۇرتقا ئىككىسى،
"ئىشتا قەيسەر باتۇرلارنىڭ كۆزى" دەپ.
مەدھىيلەشتى ھەۋەس بىلەن قىزلار:
"بىر شاختىكى جۈپ غۇنچىنىڭ ئۆزى" دەپ.
يېتىپ تامام بۇ چاغ ئۆلار بويىغا،
يۈككەن ئىدى بىر-بىرىنى ئويىغا.
دۇدۇقلايتتى كۆرۈشكەندە قىزىرىپ،
چۆمۈپ چەكسىز ھودۇقۇشنىڭ قويىنىغا.
قىينار ئىدى دىمەك ئىككى يۈرەكنى،
"سۆيدۈم" دىگەن شۇ بىر سۆزنى دىمەكلىك.
ئېيتىپ تۇرسا ھەممە ئىشنى كۆزلىرى،
نىمىگىمۇ شۇنچە ۋايىم يىمەكلىك؟

ئېيتتى ئاخىر تۇرسۇن ئەنە شۇ سۆزنى،
بېرەلمەستىن چىداش پىراق دەردىگە.
يايرىدى قىز قەلبى شۇ چاغ گۈل بولۇپ،
قونغىنىدەك بۇلبۇل كېلىپ بەرگىگە.
شۇ خۇشاللىق پەيتى ئۇلار زوق بىلەن،
ۋەدىلەشتى قوش مېغىزدەك ئۆتمەككە.
ۋەدىلەشتى تاغدەك يۆلەك بولۇشۇپ،
ۋەتەن ئۈچۈن بىرلىكتە تەر تۆكمەككە.
كۈتكىنىدەك ۋەدىسىنى ئۇلارنىڭ،
كۆپ ئۆتمەستىن كەلدى يۇرتقا بىر خەۋەر.
ئۆتەر ئىكەن تۆمۈر يول بۇ يېزىدىن،
قىلىنار ئىكەن ئىشقا بارچە سەپەرۋەر.
چەكسىز شاتلىق قوزغىدى بۇ خۇشخەۋەر،
ئەلنى گۈللەش ئىشقى يانغان ھەر دىلدا.
ھاياجانغا چۆمۈپ گۈلسۈم، تۇرسۇنمۇ،
تۇغ كۆتۈرۈپ ماڭدى سەپنىڭ ئالدىدا.

* * *

سۈرگىنىدەك ئىلقىلارنى يايلاقتا،
مال ھايدىغان مەغرۇر چوپان قامچىسى.
چاراسلايدۇ كۆكتە چاقماق ۋاللىداپ،
ئۆرەدىشىپ كېلەر بۇلۇت پادىسى.
قېرىشقاندەك ئۇنىڭ بىلەن بەئەينى،
ئىشلىمەكتە بىر توپ ياشلار توختىماي.
تولغان چاقماق، كۈلكىسىگە ئۇلارنىڭ،

بۇندا چەكسىز كەتكەن تاقىر-قاقاس ساي،
بىرسى جوتۇ بىلەن يەرنى بوشاتسا،
(قورالىدىن ئالتۇن ئۇچقۇن چاچرىتىپ) .
بىرسى ئۇسار زەمبىللەرگە توپىنى،
زەمبىلچىنى قويماي قىلچە ساقلىتىپ.
تىنىم تاپماس زەمبىل تۇتقان مەرتلەرمۇ،
قاتنار خۇددى ۋاگونلاردەك تىزىلىپ.
ھەر زەمبىلدە كۆچەر توپا ئۇچقاندەك،
ئويۇلماقتا يەر ئۆڭكۈردەك قېزىلىپ.
شۇ توپىدىن ھاسىل بولۇپ ئۇزۇن يول،
سىلىنماقتا پولات كارۋان ئۇچۇن ئۇل.
تۇتاشتۇرار چېگرانى ئۇ بېيجىڭغا،
بولۇپ ئەلنىڭ دىل رىشتىگە سىمۋول،
ھاياجانغا سالماس بۇگۈن كىمنىمۇ،
بولماق ئاشۇ ئۇلۇغ ئىشنىڭ ھەغداسى.
ئىشلەر خۇشال تۇرسۇن بىلەن گۈلسۈممۇ،
بولۇپ ئىشتا ئىشچانلارنىڭ بەرناسى.
يۈزلىرىنى يامغۇر سۈيى بويلايدۇ،
چاچلىرىنى شامال سىلكىپ ئوينايدۇ.
ئۇسار توپا، چاپار جوتۇ بەزىدە،
قورالنى ھېچبىر يەرگە قويمايدۇ.
باتۇرلۇققا بولدى ئىلھام باتۇرلۇق،
قىزىپ كەتتى باتۇرلارنىڭ بەيگىسى.
تالاشماقتا ھەممە قىزىل بايراقنى،

قىزىل بايراق شان ـ شەرەپنىڭ بەلگىسى.
شەرەپ ئىچرە يەنە شەرەپ قوچماققا،
پۈتسۈن دەيدۇ تۆمۈريولنى ئىتتىكرەك.
شۇ ئوي بىلەن قاڭچىلارمۇ تىنمايدۇ،
ئۇرار قاتتىق، چىڭ بولسۇن دەپ يەنە بەك.
كار قىلمىدى شۇڭا باتۇر ياشلارغا،
تەبىئەتنىڭ سەلدەك ياققان يامغۇرى.
ئۆسكەن ئۇلار باشتىن شۇنداق چېنىقىپ،
ياغقۇدەرسۇن مەيلى يامغۇر ــ ئۆز يولى.

*　　　　*　　　　*

توساتتىنلا گۈمبۈرلىگەن بىر ئاۋاز،
سىكۇنت ئارا كەڭ بوشلۇققا تارالدى.
چۆچۈپ كەتتى ئىشلەۋاتقان كىشىلەر،
ئالدىراشلىق شۇ تەرەپكە بۇرۇلدى.
گومۇرۇلۇپ توپا ئالغان يار لېۋى،
ياتار ئىدى ئەتراپلارغا يېيىلىپ.
سانجىلغاندەك گويا خەنجەر باغرىغا،
چۆچۈپ ھەممە كەلدى دەرھال يېيىلىپ.
ئاھ دەۋەتتى قاراپ ھەممە ئۇ يەرگە،
ۋۇجۇددا بولدى چاقماق چاققاندەك.
كۆزلىرىگە قاراڭغۇلۇق تىقىلدى،
يەر تەۋرىنىپ، سۇلار تەتۈر ئاققاندەك.
كۆز چىدامدۇ قارىغىلى ئۇ يەرگە،
تىل چىدامدۇ بولغان ئىشنى ئېيتقىلى.

قالغان ئىدى بىزنىڭ گۆلسۇم بېسىلىپ،
قىستى دەمنى ۋەھىمىنىڭ شۇم قولى.
گۆلسۇم -گۆلسۇم! — دەپ ھەممە تاشلاندى،
چاناقلىرى يامغۇرسىمان ياشلاندى.

* * *

ئەنە ئاشۇ كۆنى قىزنىڭ ئوڭ پۇتى،
سۇنغان ئىدى نەق تىزىدىن قايرىلىپ.
يېتىپ چىقتى بالنىتسىدا ئىككى ئاي،
قالدى ئۇزۇن زامان ئىشتىن ئايرىلىپ.
ئۆكۈنسىمۇ قىز بۇنىڭغا بەزىدە،
يولاتمىدى قىلچە ھەسرەت قەلبىگە.
دەيتتى: بولماس كۆرەش ئەسلا چىقىمسىز،
چىقىم بەرمەي كىم ئېرىشسۇن غەلىبىگە.
بولسا ياردار جەڭدە مەرتلەر ئوق تېگىپ،
ئاتلىنىدۇ يەنە جەڭگە ساقىيىپ.
ئوخشار مېنىڭ قىسمىتىممۇ ئۇنىڭغا،
كۆتۈنۈشۇم كېرەك جەڭگە راسلىنىپ.
سۆيۈنەتتى تۇرسۇن ئۇنىڭ سۆزىدىن،
قەيسەرلىكنىڭ ئوتى يانغان كۆزىدىن.
بولمىغاندا شۇنداق جىگەر-ئىرادە،
سۈرەلەمدۇ دەرتنى يىراق ئۆزىدىن.
تىكىلگەنچە مەشۇقىغا زوقلىنىپ،
سۆزلەپ كەتتى تۇرسۇن بۈگۈن شوخلىنىپ:
— "يەتكۈزىمەن گۆلسۇم ساڭا خۇشخەۋەر،

ئايرىلمىز بىرئاز زامان بىراقتا.
چىدالامسەن جۇدالىققا ـ پىراققا.
ماڭماقچىمەن گۈللىتىشكە تارىمنى،
بىر جەڭگىۋار دۇينى باشلاپ يىراققا"
شۇنچە دەرتكە چىداپ كەلگەن گۈلسۈمگە،
جۇدالىقنىڭ بۇ سائىتى تەس كەلدى.
توسۇمدى بىراق ئۇنى يولىدىن،
ھىجران ئوتى ئەل ئىشقىدىن پەس كەلدى.
شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭ ئىچكى دەردىنى،
ئەكس ئېتىش تەس ئاپتۇرنىڭ قەلىمى.
قىينار ئىدى جۇدالىقتىن بەكەرەك،
سەپتىن چۈشۈپ قالغانلىنىڭ ئەلىمى.
بىراق قانچە ئۆكۈنسىمۇ نە ئامال،
ئۇنى ئاغرىق قىلدى ئۆيگە چىڭ قامال.
تاشلىدى پەقەت قولتۇق تاياقنى،
بىر قىش ئۆتۈپ ئاچقاندا ياز گۈل جامال.
بولۇپ باھار ھاۋاسىغا ئىنتىزار،
چىقتى گۈلسۈم شۇندا ئاقساپ تالاغا.
قايناپ تاشتى ئىش ئەمگەككە غۇرۇرى،
قاراپ قۇياش ئىللىتقان كەڭ دالاغا.
باردى تەشكىل ئالدىغىمۇ نەچچە رەت،
يارىم كەتكەن يەرگە مەنمۇ باراي دەپ.
گۈزەل ياشلىق باھارىمنىڭ تەپتىنى،
كۆركەم ھايات باغچىسىغا چاچاي دەپ.

لېكىن رۇخسەت بىرىلمىدى زادىلا:
— "تارلىق قىلىپ قالماس سىزگە بۇ دالا.
ئىشلەپ تۇرۇڭ تاللاپ يەڭگىل ئىشلارنى،
قىلسا ئەمگەك ئىشقى سىزنى مۇپتىلا.
ساقايغاندا سەللىمازا پۇتىڭىز،
ئۆزىمىزلا يولغا سېلىپ قويىمىز.
شۇنغىچىلىك ئارام ئېلىڭ كۈتۈنۈڭ،
شۇدۇر بىزنىڭ سىز توغرۇلۇق ئويىمىز."
قىز مەھكەملا تۇرماق بولۇپ سۆزىدە،
بىر تەنتەكلىك سەزدى لېكىن ئۆزىدە.
راست ئەمەسمۇ باشلىقلارنىڭ سۆزلىرى،
كۆرۈپ تۇرار ھەقىقەتنى كۆزلىرى.
ئەگەر قويۇپ بەرسە قىزنىڭ مەيلىگە،
مۇمكىن قوشۇپ ئېلىشى دەرت-دەردىگە.
ئاسانمىدى پۇتنىڭ سۇنۇپ تۇتمىغى.
سۇنۇق پۇتقا تەييار خەتەر چوقمىغى.
ياخشى قىلدى قېپقىلىپ قىز بۇ نۆۋەت،
بۇ توغرۇلۇق يىگىتمۇ يازغان خەت.
شۇ سۆزلەردىن ئەل قەلبىنى كۆرگەچكە،
كۆڭلى ئىمىن تاپتى بۇندا ئىشلەشكە.
شۇندىن بېرى خەت يازىدۇ يىگىتكە،
"ئورۇنلاشتىم، — دەپ — كۆندىلىك گېزىتكە".
شۇنداقتىمۇ چىقىقنى يوق پۇخادىن،
دىلدا ئوينار تىگىغا بېرىش ئارمانى.

شۇندا ھەرۋاق خەت يازغاندا يارىغا،
ئۇھ تارتىدۇ كېلىپ پۈتى يادىغا.

*　　　　*　　　　*

ئۆتتى كۈنلەر ئەنە شۇنداق تىزىلىپ،
يېڭى ھايات چارقىن ئالغا سىلجىتىپ.
قىز يىگىتكە خەت يازىدۇ ئايسېرى،
يالقۇنلىنىپ قىز قەلبىگە خاس سېرى.
قىزمۇ بۈگۈن تۇرسۇنجاندىن خەت ئالدى،
لىپاپىنى ئېچىپ خەتكە كۆز سالدى.
ئوقۇدى ئۇ قويۇپ پۈتكۈل زېھنىنى،
سالام ساڭا! — دەپ باشلاپتۇ گېپىنى.
ھاياجاندا ۋىلىققىدە كۈلدى-دە،
ئۇچۇپ كەتتى قۇردىن-قۇرغا كۆزلىرى.
كۆڭلىدىكى تۇمانلارنى تارقاتتى،
شامال بولۇپ يىگىتنىڭ سۆزلىرى:
...يېڭىلىقلار يازاي مەنمۇ بىر باشتىن،
يۈرىگىممۇ تىنىم تاپماس يازماستىن.
كۈيلىمەككە بۇ يېڭى يۇرتۇمنى،
تۇرالمايمەن سۆزدىن دۇرلار قازماستىن.
بۇ يەر ئىدى ئەسلى قۇملار ماكانى،
بوران بولسا ئۇنىڭ ئەركىن خاقانى.
قۇرۇلاتتى كۆككە تۇۋرۈك قويۇندىن،
يوقتى يانتاق، يۇلغۇنلارنىڭ پايانى.
تارتىپ ئېلىپ كۆزىمىزگە كۆزەينەك،

ئىشلەپ يۇردۇق بىرنەچچە ۋاخ قۇم كېچىپ،
هۇۋلار ئىدى شامال قۇرغۇر پات-پاتلا،
غەزەپ بىلەن كۆزىمىزگە قۇم چىپ-چىپ.
لېكىن ئاڭا باش ئەگمىدۇق زادىلا،
قانال قېزىپ تارىم سۇيىنى باشلىدۇق.
رەت-رەت قىلىپ كۆچەت تىكىپ قۇملۇققا،
بىر چىرايلىق باراقسان باغ ياسىدۇق.
بېغىمىزدا رەڭدار گۇللەر ئېچىلىپ،
بۇلبۇل قۇشلار چەرىخ ئۇرۇپ سايرىشار.
يولۇچىلار ماشىنىدىن بوي سوزۇپ،
زوقى كېلىپ قىزىقسىنىپ قارىشار.
قايناپ تېشىپ خۇشاللىغىم دىلىمدا،
ئارىلىسام سۇرۇپ باغنىڭ پەيزىنى.
يېشىل ياپراق ئارا قىزىل ئالمىلار،
ئەسلىتىدۇ يارىم سېنىڭ مەڭزىڭنى،
كۆتۈرەلمەي مېۋىسىنى شاپتۇلمۇ،
گويا قېشىڭ ئەگمىسىدەك ئېگىلگەن.
ئالۇچىلار رەڭ تۈزىگەن لېۋىڭدەك،
ئاڭا رىشتىم گويا يېپىسىز چىگىلگەن.
شۇلار بىلەن، تۇرغىنىڭدەك يېنىمدا،
مەن ئۆزەمنى شۇنچە مەغرۇر سېزىمەن.
خىيالىمدا قول تۇتۇشۇپ سەن بىلەن،
پايانسىز كەڭ ئېتىزنىمۇ كېزىمەن.
بۇ ئېتىزلار شۇنچە ھەيۋەت شۇنچە كەڭ،

دەرسەن بەلگىم دىڭىز بىلەن ئۇنى تەڭ.
رەڭدارلىقتا زىلچە ئاڭا مەھلىيا،
ئۇ گويا توز قانىتىدەك رەڭمۇ-رەڭ.
مول ھوسۇلدا بەسلەشكەنىدەك ئۆزئارا،
جۇلالىنىپ ئۆسكەن ھەر خىل زىرائەت.
"مول ھوسۇلنىڭ ماكانىكەن-كانىكەن"
دەيدۇ ئۇنى قىلسا ھەركىم زىيارەت.
قوزغاپ يەنە كۆڭۈللەرنىڭ زوقىنى،
سېلىنماقتا يەنە ھەر خىل ئىمارەت.
تۈپ-تۈز يوللار بىر-بىرىگە تۇتاشقان،
قاسىنىدا دەل-دەرەخلەر رەتمۇ-رەت.
كېچىلىرى يەرگە قونغان يۇلتۇزدەك،
ئېلېكتىرلەر نۇر چاچىدۇ ۋالىلداپ.
ئۇنىڭ پارلاق نۇرلىرىغا چۆمۈلۈپ،
ئىشلىمەكتە ياش يۈرەكلەر ۋاچىلداپ.
تۆمۈر بىلەن يۇغارغاندەك قوللىرى،
تاشقا تەگسە ئۇنى ئىككى يارىدۇ.
پارتىيەمدىن ئېلىپ پۈتمەس كۈچ-قۇۋۋەت،
پەيتى كەلسە تاغنى كۆككە ئاتىدۇ.
شۇ سەۋەپلىك سەلتەنەتلىك بىنالار،
قەد كۆتەردى كۆك ئاسمانغا بوي تىرەپ.
تاڭدا ئىشقا ئويغىنىدۇ گۇدۇكلار،
ئاپپاق تۈتۈن پۇرقۇرۇتۇپ ھۆركىرەپ.
بۇلار تېخى ئىشىمىزنىڭ تۈنجىسى،

چۈشەر يەنە زاۋۇتلارنىڭ قانچىسى.
چۈنكى بىزنىڭ قەدەم يەتسە قەيەرگە،
ئايلىنىدۇ شۇ يەر بوستان شەھەرگە.
ئەگەر ۋاقتىڭ يەتسە جەزمەن بىر كەلگىن،
يېڭى ياشناپ ئۆسكەن باغدىن گۈل تەرگىن.
ئويناپ كۈلۈپ مۇنزارلىق ئىچىدىن
يېڭى-يېڭى خىللىرىنى ئېپ كەلگىن..."
ئوقۇپ خەتنى قىز يۈرىكى شۇ باغدەك،
نەقىشلىنىپ يېڭى ھېسقا لىق تولدى.
قەتئىي بارماق بولۇپ، خەتنى كۆتۈرۈپ،
قاراپ گۇڭشې بىناسىغا يول ئالدى.
ئىتتىك-ئىتتىك ئالغا قەدەم تاشلار قىز،
يۈزلىرىدە شىجائەتلىك جىددىي ئىز.
گوياكى ئۇ بارار شۇ ئان چېلىشقا،
خۇددى جاھىل بىر قورغاننى ئېلىشقا.
"ھوسۇل بەرسە كۆچەتلىرىم چوڭ بولۇپ،
خەلقىم ئۇنى يىسە مەندىن خوش بولۇپ، —
دەر ئىدىمەن، — بىكارغىلا ھاياتقا،
كەلمەپتىمەن مەنىسىزلا ياشاشقا...".
ھاياجاندىن قىز خىيالى جۇشقۇنلاپ،
قەلبى ئاتەش قۇچىغىدا يالقۇنلاپ.
يەتمەي تۇرۇپ تېخى مەنزىلگاھىغا،
دىدى باشلىق: گۈلسۇم سىزگە خۇشخەۋەر،
قۇچاق ئاچتى تارىم سىزگە بۇ سەپەر.

ئاھ ھا! دەپلا سەكرەپ كەتتى گۈلسۇم قىز،
رۇخسارىغا شاتلىق تۇيغۇ سالدى ئىز.

* * *

گۈپ-گۈپ قىلىپ يۈرەر پويىز ئىلگىرى،
تاقۇر-تۇقۇر رېلىس سانار چاقلىرى.
گۈلسۇم خۇشال ئولتۇرىدۇ شاتلىنىپ،
كەتكەن ئۇيى قۇش بولۇپ تىڭغا ئاتلىنىپ.
كۆز ئالدىدا ئەنە ھەر خىل ئىمارەت.
تەقى-تۇرقى گويا نۇردىن ئىبارەت،
ئەنە چەكسىز ئېكىنزارلىق كەڭ دالا،
خۇددى چەكسىز دېڭىزغا تەڭ ھەر سالا.
ئەنە گۈللەپ نۇرغا تولغان گۈزەل باغ،
مۆۋىلىرى مەي بوپ پىشقان سىرىق ياغ.
شات بۇلبۇللار سوزۇپ-سوزۇپ سايرىشار،
شوخ ئاۋازى كەڭ جاھاننى ياڭرىتار.
مەھكەم تۇتقان گۈلسۇم تۇرسۇن قولىنى،
سۈرۈپ گۈزەل مەنزىرىلەر زوقىنى.
قانال سۈيى شار-شار ئېقىپ تىنمايدۇ،
قايناق ھايات كۈيىنى ئۇ كۈيلەيدۇ.
تۈزلەڭلا پاتتى بىر چاغ زەر قۇياش،
قاپلىدى يەر-كۆكنى شەپەق بىر تۇتاش.
ھاياجاندىن باسالماستىن ئۆزىنى،
تىكەر ئىمىش گۈلسۇم ھەر يان كۆزىنى...

1960-يىل ئۈرۈمچى.

باتۇرلارغا مەدھىيە

—— نىيە "18 - ئاۋغۇست سۇ قۇرۇلۇش مەيدانى"
جەڭچىلىرىگە بېغىشلايمەن.

تاغلار ئارا قېپىغىتىپ،
گويا ياڭراق كۈي ئېيتىپ،
قۇملۇقتىكى نىيىگە،
كەلدى زۇمرەت سۇ ئېقىپ.
سۇ — قان، سۇ — جان، سۇ بىلەن،
مايسا ياشنار يېتىلىپ،
دەشتى چۆللەر كۆكىرەر،
گۈل - چېچەكلەر ئېچىلىپ.
كەلدى سۇ، كەلدى باھار،
كۈلدى نىيە شاتلىنىپ.
كۈلدى تاغلار، گوبىلار،
بۇ شاتلىققا قېتىلىپ.
ئۇچتى شۇندا خىيالىم،
قاناتلىنىپ ئۇزاققا.
قاتتىم بۈگۈن شۈكلاشقا،
باتۇرلارنى قوشاققا.

* * *

نىيە ئىدى ئۆتمۈشتە،
سۇسىز قۇملۇق، قاقاس ساي.

قىشى قارسىز ئۆتەتتى،
يازدا يامغۇر تامچىماي.
چىقسا بوران گۈركىرەپ،
قۇم ئۇچاتتى توختىماي.
چاڭقاپ سولغان زىرائەت،
كەلگەن ئاشلىق ئوخشىماي.
زالىملارنىڭ زۇلمىغا،
سۇ قىسلىغى قېتىلىپ،
تالاي يوقسۇل پۇتىغا،
قوشلاپ كىشەن سېلىنىپ،
بولغان ئۇلار ھەممىسى،
پومىشچىككە قول-مالاي.
ئاشۇ زۇلمەت ئىچىدە،
ۋەيران بولغان ھەممە جاي.
قۇياشىمىز گۇڭچەنداڭ،
يورۇتقاندا ئېلىمنى.
قەد كۆتەردى نىيىلىك،
قۇچتى شاتلىق دىلىنى.
سىقتى ئۇلار تەييار تاپ —
پومىشچىكنىڭ گېلىنى.
ئالدى ھىساپ بىر-بىرلەپ،
كۆيدۈردى يەر خېتىنى.
قۇچتى شاتلىق-خۇشاللىق،
شۇندىن باشلاپ نىينى.

قىزىقتى ئەل ھەر سەپتە،
يۈكسىلىشنىڭ جېڭىنى.
ھەر قەدەمدە ياراتتى،
كۆرەش بىلەن يېڭىنى.
گۈللەندۈردى تەر تۆكۈپ،
سوتسىيالىستىك نىيىنى.

لېكىن باتۇر نىيىلىق،
قىلمىدى ھېچ قانائەت.
"قانائەتلىك، مەغرۇرلۇق" —
دەيتتى، — ئېغىر جىنايەت.
قۇم-بوراننىڭ يوللىرى،
توسالغىنى يوق تېخى.
ھەل بولمىدى تەلتۆكۈس،
تېخى سۇنىڭ قىسلىغى.
مول ھوسۇلغا سۇ بولماي،
قىلىپ بولماس كاپالەت.
بولالمايمىز خاتىرجەم،
يۈگەنلەنمەي تەبىئەت.
قاراڭ ئىسىل نەقەدەر،
بىزنىڭ يېڭى جەمىيەت!
يۈكسىلىشكە داغدام يول،
ئۇچۇق بىزگە تا ئەبەت.
تولدى زەپەر كۈيىگە،

ۋەتىنىمدە ھەر تەرەپ،
مۆجىزىلەر گۈللىرى،
پۇراق چاچتى چېچەكلەپ.
گۈگچەنداگغا ئەگىشىپ،
ماڭىمىز بىز ئىلگىرىلەپ.
كۈرەش بىلەن ۋەتەنگە،
كەلتۈرىمىز شان-شەرەپ...“

*   *   *

ئەمگەكچىلەر قەلبىدە،
تاشتى غەيرەت جۇش ئۇرۇپ.
كەلتۈرمەككە تاغدىن سۇ،
ئۇيۇشتى چوڭ سەپ بولۇپ.
تۇتۇپ قىزىل بايراقنى،
ماڭدى ئۇلار روھلىنىپ.
كۆرۈپ ئۇنى بەزىلەر،
ھەسەت قىلدى ئۆرتىنىپ.
تاپتى پىتنە-ئىغۋانى،
دېدى: ”بىر چاغ بۇ يەردىن،
خىزىر ئۆتكەن يول يۇرۇپ.
ئۇسساپ كېتىپ ھېچكىمدىن.
سۇ ئالالماي يالۋۇرۇپ.
قاغاپتىمىش ئاخىرى،
دۇئا-ئەپسۇن ياغدۇرۇپ.

شۇندا نىيە چۈللىشىپ،
قاپتۇ قۇمغا ئورۇلۇپ.
شۇندىن بېرى نىيىلىق،
ئۆتكەن سۇغا زار بولۇپ.
سۇ ئاقمايدۇ شۇڭلاشقا،
ئېرىقلارغا لىق تولۇپ.
ھەركىم ماڭسا سۇنى دەپ،
كېتەر ئىمىش قۇم يۇتۇپ...“
توسالمىدى مەرتلەرنى،
بۇ ئەپسانە كونىلىق.
"يېڭى زامان ئەھلى بىز، —
دەيتتى، — ئۇلار روھلىنىپ.
— ئىشەنمەيمىز خىزىرغا،
روھانىلىق بىزدە يوق.
قورقىتالماس تەبىئەت،
قىلغان بىلەن قانچە دوق.
چۈنكى تۇرار پارتىيە،
يولىمىزنى يورۇتۇپ.
شۇڭا چەكسىز كۈچ-قۇۋۋەت،
قاينار بىزدە جۇش ئۇرۇپ.
گۈل-چېچەككە ئورايمىز،
بۇ زېمىننى يەڭ تۇرۇپ.
تاغ-دەريانى رەتلەيمىز،
دىتىمىزغا ياقتۇرۇپ.

ئېپ كېلىمىز سۇلارنى،
ئۆستەڭلەردىن ئاقتۇرۇپ.
شۇندا قالار ئىغۋالار،
ئالدىمىزدا مات بولۇپ...“
كەتتى مەرتلەر شات ـ خۇرام،
قىزىل تۇغنى ئوينىتىپ.
ياڭراق ناخشا كۈينى،
ئاسمان پەلەك بويلىتىپ.

*　　　*　　　*

ئۇچۇپ بارار قىزىل تۇغ،
چەكسىز چۆلدە لەپىلدەپ.
بارار مەرتلەر شىددەتتە،
قوشنى يېرىپ ئىلگىرىلەپ.
بارار ئالغا ـ جەنۇپقا،
كۆئىنلۇننى مۆلچەرلەپ.
تۇرار ئۇ تاغ ھەيۋەتتە،
كۆك ئاسمانغا باش تىرەپ.
كۆمۈپ ئۆتەر قېلىن قار،
قىشتا ئۇنىڭ ئۈستىنى.
كەلگىندە ياز پەسلى،
سۇ قاپلايدۇ كۆكسىنى.
ئاقار سۇلار كۆۋەجەپ،
تۈزلەڭلەرگە ئۆركەشلەپ.

ئايلاندى زور سايلارغا،
تالاي يەرلەر شۇ سەۋەپ.
بەرگىنى يوق ۋە لېكىن،
نىيىغا ئۇ تۈزۈك نەپ.
چۈنكى سىگەر يول بويى،
قۇم ئىچىگە بىر-بىرلەپ.
قالار ئىدى ئاخىرى،
ئۇچۇم بىلەن ئىچكۈدەك،
سۇغا بولغان تەشنالىق،
ئاشقان شۇڭا ھەسسىلەپ.
كوئىنلۇنغا تەلمۈرۈپ،
كەلگەن نىيە ئەسىرلەپ.

ئەسلەپ مەرتلەر يول بويى،
شۇ ئىشلارنى بىر-بىرلەپ.
يېڭى ئىستەك ئارزۇدا،
كەتتى قەلبى ئۆركەشلەپ:
"نىمە دىگەن كۆڭۈللۈك،
قارا دوستۇم كېلىچەك.
يېڭى دەۋر ئاچىمىز،
تارىخنى بىز يەكۈنلەپ.
سۇسىز ئۆتكەن شۇ كۈنلەر،
قالار ئۇ چاغ بوپ چۆچەك.
يېڭى داستان يارىتار،
بىزلەر تۆككەن تامچە تەر.

چۆلدە ئىچىپ گۈل ـ چىچەك،
شۇ چاغلارنى ئەسلىسەك.
لېكىن كەلمەس ئۇ ئۆزى،
بىز غەيرەتكە كەلمىسەك.
بولۇپ غالىپ ئاۋانگارت،
قۇردۇق مانا قىزىل سەپ.
ئەگدۈرىمىز ئەلگە باش،
كوئىنلۇننى چىلك دەسسەپ...“

قالدى ئارتتا تالاي چۆل،
قالدى تالاي دالا ـ تۈز.
بارار مەرتلەر شىددەتتە،
كوئىنلۇنغا تىكىپ كۆز.
كۈن تەپتىدىن قىزىپ چۆل،
ئوت چاچاتتى ئۈزلۈكسىز.
قۇرۇپ دىماق ھەم ئىغىز،
كەتتى يېرىلىپ قول ھەم يۈز.
چېكىنمىدى ئارقىغا،
جاسارەتلىك ئوغۇل ـ قىز.
يىگىپ بارچە توسقۇننى،
ئىلگىرىلىدى ئالغا تېز.

* * *

كوئىنلۇننىڭ باغرىغا،
كېلىپ ئۇلار ئالدى جاي.

بۇ جاي ئىدى تىك چوققا،
ئارىسىدىن ئۆتكەن ساي.
يوقتۇر بىر تۇپ دەرەخمۇ،
بۇندا سايە بولغۇدەك.
يوقتۇر قۇشلار ناۋاسى،
يوقتۇر ئوت-چۆپ گۇل-چېچەك.
باقساڭ قايسى تەرەپكە،
تاشلار ياتقان چېچىلىپ.
ئاقار سۇلار شارقىراپ،
چوڭ تاشلاردىن سىرىلىپ.
سۆزلىشەتتى بەس-بەستە،
ياشلار سۇغا كۆز تىكىپ:
(بۇ ئاۋازدىن تاغ-دالا،
كەتتى شۇندا سىلكىنىپ).
"پارتىيىنىڭ لۇشيەنى،
يۇكسىلىشكە يول ئاچتى.
ئۆز كۇچىگە تايىنىش،
كۇچىمىزگە كۇچ قاتتى.
بولسىمۇ تاغ قانچە چوڭ،
ئىرادىمىز ئاندىن زور.
سۇيىگىمىز تاشتىن چوڭ،
جۇپ قولىمىز ئالماستۇر.
تاغ-دەريانى رەتلەشكە،
كەلدۇق دادىل ھەركەتكە.

ئۆزگەرتىمىز زېمىننى،
يۆيگۆگدەك چوڭ غەيرەتتە.
ئېپ بارىمىز سۆزۈك سۇ،
تېشىپ قورام تاشلارنى.
يارىتىمىز چۆللەردە،
ئېتىز ـ ئېرىق باغلارنى.
توختىمايمىز كۆرەشتە،
يەتمەي ئەسلا مەقسەتكە.
كۆرەش بىلەن ۋەتەننى،
ئورايمىز شان ـ شەرەپكە"

ئورۇلدى تاغ كۆكسىگە،
پولات بازغان جاقىلداپ.
قورام تاشلار يېرىلدى،
چەك ـ چېكىدىن ۋاقىلداپ.
ئۆتتى كۈنلەر، ھەپتىلەر،
بىر ـ بىرىنى قوغلىشىپ.
نۇرغا چۆمدى تاغ باغرى،
قىزىل تۇغقا پۈركىنىپ.
ئىشلەر ئىدى باتۇرلار،
توختىماستىن روھلىنىپ.
يۆكسىلىشكە يول ئاچقان،
زامانىدىن زوقلىنىپ.
لېكىن تەستۇر ھەر ئىشنىڭ،
تىنىق سۇدەك ئۆتمىگى.

بارغۇ ھەتتا توينىڭمۇ،
كەينىدىن سۆز-چۆچەكى.
ئەلگە غەلىبىسى قىلدى خۇن،
بەزىلەرنىڭ دىلىنى.
چىقتى ئۇلار توسماقىا،
باتۇرلارنىڭ جىيىنى.
دىدى ئۇلار ئۆزىچە،
قاتۇرغاندەك بولۇپ باش:
"ئون نەچچە يول سوزۇلغان،
كۆكنى قۇچقان قۇرام تاش.
تىشىپ ئۆتمەك ئۇ قاتقا،
ئۇنى جوتۇ-بازغاندا.
يىڭنە بىلەن گوياكى،
تەڭدۇر قۇدۇق قازغانغا.
قىلىپ ئارتۇق قاراملىق،
تاپمايلى ساق باشقا غەم.
قويايلى بىز بۇ ئىشنى،
خام خىيالغا بولماي يەم..."
ئاڭلاپ بۇنى باتۇرلار،
كەلدى چەكسىز غەزەپكە.
ئاڭا قارشى زور يالقۇن،
يامرىدى ھەر تەرەپتە.
"بىز ئەمگەكچى دىخانلار،
قورقماس باتۇر، ئوت يۈرەك.

ئوت ئاچىمىز توسقۇنغا،
قارشى كىرىپ كەلگ كۆكرەك.
چۈشسە غۇلاپ گەر ئاسمان،
تۇرغۇزۇشقا قادىر بىز.
قوللىرىمىز گاڭ پولات،
ھەممە ئىشقا ماھىر بىز.
مانا مۇشۇ قوللاردا،
ياراتقان بىز نىيىنى.
ئاشلىق تەرگەن، باغ قىلغان،
توسۇپ قۇملار يولىنى.
قەد كۆتەرگەن سانسىزلاپ،
ئۆيلەر مۇشۇ قوللاردا.
پۈتكەن ئىدى تالايلاپ،
يوللار مۇشۇ قوللاردا.
لېكىن كونا جەمىيەت،
ئەزگەن بىزنى قۇل قىلىپ.
تارتىۋالغان ھەممىنى،
زومىگەرلەر چاڭ سىلىپ.
قۇياشىمىز گۇڭچەنداڭ،
بىزگە بەخت كەلتۇرۇپ.
خوجا بولدۇق دۆلەتكە،
قەد كۆتۇرۇپ دەس تۇرۇپ.
دەيمىز شۇڭا ۋەتەننى،
گۈللەندۇرۇش ئەھدىمىز.

تەر تۆكمەكلىك بۇ يولدا،
بىزنىڭ شەرەپ-بەختىمىز.
ياتتۇر بىزگە جاپادىن،
قېچىپ شۇنداق زارلىنىش.
بېرەر بىزگە چەكسىز كۈچ،
ئۆز كۈچىگە تايىنىش.
يېرىپ بارچە توسقۇننى،
يۈكسىلىمىز مەڭگۈ بىز.
تاغنى تالقان قىلىمىز،
يۈيگۈك بولۇپ ھەممىمىز.
ئالالمايدۇ ياچىۋەك،
توسۇپ ھەرگىز ھارۋىنى،
يەنچىپ ئۆتەر توسقۇننى،
دەۋرىمىزنىڭ كارۋىنى.»

قەھرىمانلار تېخىمۇ،
جاسارەتتە تۇردى يەڭ.
تاغ ئىچىنى قاپلىدى،
قايناق كۈرەش، قايناق جەڭ.
بەردى داڭقۋىي ئۇلارغا،
ئىلھام ھەمدە كۈچ-مەدەت.
قىلالمىدى قىلچە كار،
شۇڭا جاپا-مۇشەققەت.

شۇجى كېرىپ كۆكسىنى،
ئەك ئالدىدا باراتتى.
قورقماي جاپا-ئۆلۈمدىن،
دائىم ئۇلگە ياراتتى.
ئىلگىرىلىدى كەيندىن،
ھەممە چەكسىز غەيرەتتە.
گويا مىليون ئارغىماق،
يۈگۈرگەندەك شىددەتتە.
يېڭەلمىدى ئۇلارنى،
بوران-چاپقۇن، ئىسسىق-سوغ.
كېچە كۈندۈز لەپىلدەپ،
تۇردى سانسىز قىزىل تۇغ.
شۇڭا ئاخىر غەلىبىلىك،
پۈتتى ھەيۋەت تەشمىلەر.
باتۇرلارنىڭ يولىغا،
چاچتى ئۈنچە-چەشمىلەر.

*　　　*　　　*

مانا بۈگۈن تاغ ئارا،
كەلدى ئېقىپ زۇمرەت سۇ.
تەشنا بولغان چۆللەرگە،
ئۆز باغرىنى ياقتى ئۇ.
خۇشال بولۇپ بارچە ئەل،
تىكتى سۇغا كۆزىنى.

ئېيتالمىدى بىر مىنۇت،
ھېچكىم يۇرەك سۆزىنى.
لېكىن دىلدا ئۇرغۇيتتى،
سانسىزلىغان ئوتلۇق سۆز.
ھەر قەلبتە ناخشا ـ كۈي،
گويا چەكسىز بىر دېڭىز.
يىغىنچاقلاپ شۇڭلاشقا،
ھەممىنى بىر جۈملىگە.
دېدى: "ياشا گۈگچەندالق،
ياشا ـ ياشا مەڭگۈگە!"
ياڭراپ كەتتى ھەر ياققا،
خۇشاللىقنىڭ ساداسى.
قاپلاپ كەتتى پەلەكنى،
ناغرا ـ سۇنناي ناۋاسى.
چۈنكى كۈلدى شۇ تاپتا،
ئەسىرلەرنىڭ ئارمىنى.
شۇ ئارمانغا يەتكۈزدى،
گۈگچەنداڭنىڭ دەۋرانى.
بولدى بارلىق ئەمگەكچى،
ئازات دەۋر پەلۋانى.
شۇڭا قۇچتى نىيىنى،
گۈلباھارنىڭ جەۋلانى.

1972 ـ يىل 4 ـ ئايدا نىيە سۇ قۇرۇلۇشى مەيدانىدا يېزىلدى.

توكۇلاڭ ئاۋازى

(مۇقەددىمە)

جاراڭلىدى توكۇلاڭ زەپ يېقىملىق،
سىلىپ يەنە كەڭ دالانى لەرزىگە.
قۇچتى شۇدەم لەۋلەرنى خۇش تەبەسسۇم،
چۆمدى ئېتىز گويا شاتلىق پەيزىگە.

كەتمىنىگە تايانغانچە قىرلار،
شۇ تەرەپكە خۇشال كۆلۈپ بېقىشتى.
تۇتالماستىن ئۆزلىرىنى يىگىتلەر،
شۇ تەرەپكە قاراپ ئۇقتەك چېپىشتى.

توكۇلاڭچى كەلدى ئېتىز بېشىغا،
ئورىۋالدى شۇ ئان ئۇنى كۆپ كىشى.
ئامانلىشىپ ھەممە سوئال قويىاتتى،
ھەيرانلىقتا سالغاچ ئۇنىڭ كېلىشى،

سەللىمازا ساقايدىمۇ يارىڭىز؟
ئاخىر، چىقتىم بالنىتسىدىن بۈگۈن دەڭ.

دەم ئالماستىن يەنە ئىشنى باشلاپسىز،
ياتسىڭىزچۇ بىرقانچە كۈن، ھەي ئەتتەڭ!

ھاجەتسىز دەپ توكۇلاڭچى شات كۈلدى،
چىدامدۇ دىل كۈننى بىكار ئۆتكۈزۈپ.
ھەركەت بىلەن ئۆتكەن بىزدەك كىشلەر،
ئۇڭدا يېتىپ كېتەلەمدۇ سوزۇلۇپ؟

كۈلۈپ كەتتى ھەممە ئۇنىڭ سۆزىدىن،
زوق ئەيلىشىپ ئىرادىسى-روھىغا.
ئېيتتى بىردەك ئاڭا دىلدىن ئاپىرىن،
ئۆرلەيمىز، دەپ، تىنماي سەندەك چوققىغا.

شۇ ئۆچرىشىش بولۇپ يارقىن بىر ماۋزۇ،
قەلەم ئالدىم سۆزدىن دۇرلار قازماققا.
دىلدا ياندى يېڭى ئىستەك ھەم ئارزۇ،
توكۇلاڭچىنىڭ ئىش ئىزىنى يازماققا.

بىرىنچى باب

توكۇلاڭچى

ئۇ توغرۇلۇق سۆز ئېچىشتىن ئىلگىرى
بولغاي بايان يېزىمىزنىڭ تەسۋىرى.

بەلكىم تونۇش سىزگە بۇ يەر ۋە ياكى
تونۇشتۇرغان باشقىلارنىڭ ئەسىرى.

بىر يېزىكى كوئىنلۇننىڭ باغرىغا،
گۈلگە قونغان كېپىنەكتەك ياراشقان.
ئەتراپى قوم ئۆزى بوستان-باراقسان،
باغلىرىدىن بۇلبۇل كەتمەي سايراشقان.

چوڭ تۈزەشنىڭ قايناق كۈرەش دولقۇنى،
ئۆز قوينىغا ئالغان يىگىت-قىزىنى.
چارۋىسى ھەم زىرائىتى بوپ قانات،
كۆكتە پەرۋاز قىلدۇرغان شۇ يېزىنى.

كۈندە زەپەر خەۋەرلىرى گۈگۈشىغا،
بېرىپ تۇرار مۇشۇ خىلۋەت يېزىدىن.
بىر دادۈيدىن ئىبارەتلا بۇ يېزا،
قارار بازار گۈگۈشىسىغا خېلىدىن.

قۇملۇق-غىڭ ساي شەھەر-يېزا ئارىسى،
بەش سائەتسىز يېتەلمەس ئات ھارۋىسى.
بەلىنمەيدۇ بۇ يىراقلىق ھېچقاچان،
بولغاچ ئورتاق ئەلنىڭ ئارزۇ-غايىسى.

توكۇلاگچى دەپ ئاتالغان كىشىمىز
شۇ دادۈيدە ئۈلگىلىك مال ساتقۇچى.

سوتسيالىستىك يېڭى يېزا قۇرۇشقا،
ئۆز خىزمىتى بىلەن تۆھپە قاتقۇچى.

ئەنەيكا دەپ ئاتايدۇ بۇ دادۇيدە،
نۇرغۇنلىغان كىشىلەر شۇ كىشىنى.
قىرىقلاردا دەيسەن قاراپ تۇرقىغا
ئەللىكتىن كەم ئېيتمايدۇ ئۇ يېشىنى.

تەن بەرمەيدۇ ياشانغانغا بىراق ئۇ،
قېرىلىقنىڭ ئۆلكىدىن يىراق ئۇ.
ئىشتا چەبدەس، ئۆزى يۇۋاش-مۇلايىم
ئۆز كەسپىگە چىن قەلبىدىن ئامراق ئۇ.

ئېتىز-قىرلار ئارا خۇشال مال سىتىپ،
ئۆتكۈزىدۇ تۆت پەسىلنى بىر كۈندەك.
لەۋلىرىدە ئىللىق كۈلكە-تەبەسسۇم،
توكۇلاڭى ياڭرار خۇددى ساز-كۈيدەك.

خېرىدارغا ئېھتىياجلىق بولغىنى،
تېپىلىدۇ ھارۋىسى يا ئامباردىن.
چۈنكى ماھىر كۆزىتىشكە ئەھۋالنى،
يېزىپ ئالار كەم-كۈسىنى ھەم ئالدىن.

زۆرۈر ماللار يوق بوپ قالسا ئەگەردە،
ئېرىنمەيدۇ كىرىشكىمۇ شەھەرگە.

يازدا ئاپتاپ، قىشتا جۇدۇن دەھشىتى،
توسالمايدۇ ئۇنى ھەرگىز سەپەردە.

ئۆتەر ئايلار-يىللار ئەشۇ ھالەتتە،
ئۇ جاپالىق كۇرەشتە ھەر سائەتتە.
ئاشۇرماستىن دىگىننى ئەمەلگە،
ئوخلىيالماس ئۇ ھىچقاچان راھەتتە.

دىسەك نەدىن كەلدى ساڭا بۇ ئادەت،
دەيدۇ: يېڭى دەۋران بەردى جاسارەت.
بولدۇق بەختى كۆلگەن ئەلنىڭ ئىگىسى،
تاپقۇزىمىز ئۇنى يەنە كامالەت.

ۋاراقلار ئۇ يەنە چەكسىز غەزەپتە،
قارا ئۆتمۇش تارىخىنى شۇ سائەت.
قۇچقان ئۇ چاغدا كۆكنى زۇلمەت دەھشىتى،
بوققان ئەلنى قات-قات زۇلۇم-ئاسارەت.

ئاشۇ قات-قات ئاسارەتنىڭ زەنجىرى،
بىر سودىگەر بايغا ئۇنى باغلىغان.
ئىشەنچلىك بولدى كەسىپ ئۇنىڭغا،
ئىغىر سەپەر يۇرىگىنى داغلىغان.

چورۇق تارتىپ، دەشت ـ چۆللەردە قۇم
كېچىپ،
يۇلغۇنلارنىڭ ئارىسىدىن يول ئېچىپ،
توشۇيتتى ئۇ سودىگەرنىڭ مېلىنى،
كېچىسمۇ ئۇيقۇسىنى تەرك ئېتىپ.

كەتسە ئۇنىڭ بىلەن بىللە يېزىنىڭ،
مىۋە ـ چېۋە ھەمدە ئاشلىق پاختىسى.
كېلەر ئىدى ئۇنىڭ بىلەن شەھەرنىڭ،
رەخت ھەم چاي ـ تۇز، ھەتتا ھېجىر قاچىسى.

ھەر بۇلۇڭ چاي، ھەربىر مېتىر رەخت بۇندا،
ئايلىناتتى تالاي ئاشلىق، پاختىغا.
نېسى بېرىپ، بىرنى ئون قىپ ئالاتتى،
(ئۇستا ئىدى باي بۇ ئىشتا ساختىغا.)

ئۆكۈنەتتى ئىچ ـ ئىچىدىن ياش ئەبەي،
بولغىنىغا بۇ ئىشلەرنىڭ ھەغداسى.
دەر ئىدى ئۇ: قورقمايدۇ باي نىمىشقا،
تۇتۇشىدىن ئۇنى ئەلنىڭ قىساسى؟!

ئېيتالمايتتى بىراق ھەرگىز ئويىنى،
ئېيتسا يانماس باي يۇلۇشتىن بويىنى.
خەپ! دەيتتى ئۇ، خەقنى قاقتى ـ سوقتى قىپ،
تولدۇرغاندا باي ھەر قېتىم قويىنى...

شۇ تەرىقە بايغا ئىغىز ئاچالماي،
ياكى تاشلاپ باشقا يۇرتقا قاچالماي.
ئىشەك ھەيدەپ كۈندۈزى ھەم كېچىدە،
ئۆتتى كۈنلەر بۇرۇختۇملۇق ئىچىدە.

ئازاتلىقنىڭ نۇرلۇق تېڭى ئاتقاندا،
بەختى كۈلۈپ كۆتەردى ئۇ قەددىنى.
مال ساتقۇچى بولۇپ يېڭى زاماندا،
بېغىشلىدى خەلق ئۈچۈن قەددىنى.

ئۆز كەسپىگە ئىچ-ئىچىدىن زوقلۇنۇپ،
كۆپتىن بۇيان ئىشلىدى جان كۆيدۈرۈپ.
قىلدى ئادەت مال سېتىشنى سەييارە،
خېرىدارغا ئاسانچىلىق تۇغدۇرۇپ.

بىراق ئۇچراپ ئىش ئۈستىدە خەتەرگە،
يېڭى چىقتى بالنىتسىدىن بۈگۈن ئۇ.
كىتاپخانغا تېپىشماقتەك تۇيۇلۇپ،
مۇقەددىمەن ئەكس ئەتكەن تۆگۈن شۇ.

شۇ ۋەقەدىن سۆز ئاچايلى ئەمدى بىز،
تولسۇن يېڭى ھېسسياتقا قەلبىمىز.

ئىككىنچى باپ

يېڭى ۋەزىپىگە ئاتلىنىش

كۆتۈرۈلۈپ قۇياش تاغلار كەينىدىن،
چاچتى پارلاق نۇرلىرىنى ھەر يانغا.
جۇلالىنىپ ئېتىز ـ باغلار قۇچىقى،
چۈشتى تاللار شوخ شامالدا جەۋلانغا.

قىلدى جىلۋە شەبنەم قونغان گۈللەرمۇ،
مەرۋايىتتىن تىزىق ئاسقان ماجاندەك.
كۆيچى قۇشلار نەغمىسىنى ياڭراتتى،
چىقىۋاتقان كۈننى قارشى ئالغاندەك.

تاڭ قۇياشى سەن نىمانچە خاسىيەتلىك،
زور ھاياتى قۇدرەت سەندە نامايان.
نۇرۇڭ چۈشكەن ھامان چاقنار كائىنات،
كېلەر شۇ ئان ھەركەتكە ھەم بارچە جان.

شۇ نۇر گويا ئۈنسىز پەرمان بىز ئۈچۈن،
شۇ نۇر ئىلھام، مەدەت ـ دەرمان بىز ئۈچۈن.
كۆندىلىك جەڭ بەيگىسىدە ھەرقاچان.
شۇ نۇر پەللە، شۇ نۇر ئىمكان بىز ئۈچۈن.

”باشلىنىدۇ كۈننىڭ ئىشى سەھەردىن“
دىگەن سۆزنىڭ شۇدۇر تەكتى-مەنىسى.
مانا قايناپ كەتتى ئىشلار ئېتىزدا،
ياڭراپ ئەلنىڭ جۇشقۇن ئەمگەك نەغمىسى.

شۇ قاينامغا ئاقتى بىزنىڭ ئەبەيمۇ،
ھارۋىسىنى ھەر خىل مالغا تولدۇرۇپ.
توكۇلاڭچى توكۇلدايتتى تىنىمسىز،
كەڭ دالانى خۇش ئاھاڭغا چۆمدۈرۈپ.

بۇ ئاھاڭدا باردۇر ئاددى خادىمنىڭ،
ئۆز كەسپىگە بولغان چەكسىز سۆيگۈسى.
بۇ ئاھاڭدا باردۇر ئاددى خادىمنىڭ،
پاك قەلبىدىن ئۇرغۇپ چىققان كۈلكىسى.

قاندۇرۇشقا تەشناسىنى ئامىمنىڭ،
شارقىرايدۇ تاغ سۈيىدەك يېقىملىق.
دەل ۋاقتىدا ياققان زىلال يامغۇردەك،
ئىلكىدە بىر زور ئىللىقلىق ئېقىغلىق...

* * *

مۇزىكىغا ئىشقى چۈشكەن ھەۋەسكار،
سۆيۈنگەندەك ئاڭلاپ تەمبۇر كۈيىنى.
ئولتۇراتتى بىر ياش يىگىت پۈكەيدە،
ئاڭلاپ زوقمەن توكۇلاڭنىڭ ئۈنىنى.

ئۇستازىغا بولغان ھۆرمەت سۆيگۈسى،
مۇجەسسەمدۇر ئۇنىڭ جۇشقۇن قەلبىدە.
توكۇلاڭغا باغلىدى ئۇ مۇھەببەت،
شۇ ئۇستازغا زىچ ئەگىشىپ ھەممىدە.

ئۇستازىغا ئۇرغىغانچە مۇھەببەت،
توكۇلاڭغا خوشال قۇلاق سالاتتى.
توكۇلاڭنىڭ شات كۈيىگە ئەگىشىپ.
كەچمىشىنى بىر-بىر ئەسكە ئالاتتى.

بۇ كەڭ يېزا قۇچىغىدا تۇغۇلغان،
ئەمگەك سۆيەر باتۇر دىخان ئوغلى ئۇ،
ئۆستى يېزا مېھرى بىلەن ئۇلغىيىپ،
ھەم يېزىغا چەكسىز مېھىر قويدى ئۇ.

شۇ ئاتەشلىك مۇھەببەتنىڭ ئىلكىدە،
قاناتلاندى ئۇنىڭ ئارزۇ شوڭقارى.
ئۇئۇدى ئۇ بولماق ئۇچقۇن يېزىنىڭ،
سەپەرلەردە ئالغا ئاتلار تۇلپارى.

بىراق چېچەك ئۇچۇرغاندەك دوقالغا،
ئاچچىق يىللار بورىنىغا دۇچ كەلدى.
ئاچتى قۇچاق ئاڭا "قايتا تەربىيە"،
ئۇقۇش توختاپ دۆي قويىنىغا يۆتكەلدى.

باغلاپ ئاتا كەسپٮگە چٮن مۇھەببەت،
ئٮشلٮدى ئۇ چاڭ-توزاڭغا مٮلٮنٮپ.
يۉز-قوللٮرى كۉندە كۆيۉپ قارايدى،
ئالقانلٮرى قاتتى قاداق ئٮز سٮلٮپ.

بٮراق ھەيران ئٮدى شۇنداق ئٮشلەپمۇ،
قالار ئٮدى يەنە قەرزگە بوغۇلۇپ،
كۉنلۉك ئەمگەك ھەققى يەتمەس بٮر نانغا،
ئاڭلٮمٮغان بۇ ئٮشنى ئۇ تۉغۉلۉپ،

خامان ئالغان دٮخان جۇل-جۇل كٮيٮمدە،
ئۆتەر ئٮدى پارچە نانغا زار بولۇپ.
قالسا ئاغرٮپ يوقتى ئەھۋال سورارى،
ھەركٮم يۉرەر ئۆز دەردٮدە ئاھ ئۇرۇپ.

ئەنە شۇنداق كۉنلەر بۇ چەت دۉيدە ئۇ،
قالدى ئاڭلاپ توكۇلاڭنٮڭ ئۉنٮنى.
بولدى ھەيران، دەپ: بۇ قانداق ھاماقەت،
بٮلمەيدٮغان ئەلنٮڭ دەردى مۇڭٮنى.

ئەستٮن چٮقتى بۇندا پۇلنٮڭ رەڭگٮمۇ،
كۆرمٮگٮنى نەكەم ئۇنى بۇندا ئەل.
يوق بۇ يەردە ساڭا ئەسلا خٮبٮردار،
ئۇقۇشماستٮن كٮلٮپ قاپسەن بٮمەھەل!

كەلدى شۇندا توكۇلاڭچى يىقىنلاپ،
توكۇلدىتىپ توكۇلاڭنى زوق بىلەن.
چىرايىدا ئۇينار ئىللىق تەبەسسۇم،
چىللار ئەلنى كۆتۈرەڭگۈ روھ بىلەن.

قاراپ ئۇنىڭ ھارۋىسىغا شۇ مەھەل،
ئاشتى ئۇنىڭ ھەيرانلىغى كۆڭلىدە.
تولغان ھارۋا مال ھەم تۆمۈر-تەسەككە،
كۆرمىگەن ئۇ بۇنداق ئىشنى ئۆمرىدە.

دىدى قاراپ: مال ساتامسىز ۋە ياكى،
كەلدىڭىزمۇ ئەسكى-تۈسكى يىغقىلى؟
كەسپىڭىزنى ئاتايمىز بىز نىمە دەپ؟
ئىزاھەتسىز بولمايدىكەن ئۇققىلى.

كۈلۈمسىرەپ باقتى ئەبەي يىگىتكە،
يۈرىگىدە زور ھاياجان دولقۇنلاپ.
دىدى: ئۇكام قىيىن ئەمەس چۈشىنىش،
چۆكىسىڭىزلەر ئەل ئىچىگە چوڭقۇرلاپ.

ئېيتمامىمۇ سىزمۇ دىخان يىگىتى،
خەۋىرىڭىز باردۇ دىخان ھالىدىن.
يوقسۇزلۇقتىن تۈزمۇ سىپتىپ ئالالماس،
قىيىن ماڭا ئۆتمەك ئۇلار ئالدىدىن.

هاجىتىدىن چىقماق شۇڭا ئۇلارنىڭ،
بولدى مېنىڭ ئەڭ مۇقەددەس نىشانىم.
ئىگە قىلىش ئۇلارنى چاي پۇلىغا،
تۆمۈر-تەسەك سېتىپ ئېلىش مۇددىئايىم.

ئەشۇ بىر سۆز ئاپتىۋىدەك باھارنىڭ،
بەردى يىگىت ۋۇجۇدىغا ھارارەت.
نە ئاپتاپ ئۇ، توكۇلاڭچى قەلبى ئۇ،
نەچچە ئاپتاپ تەپتىدىنمۇ بەھەيبەت.

شۇندىن بۇيان قالدى ئورناپ يىگىتنىڭ،
يۈرىگىگە شۇ يالقۇنلۇق بىر ئوبراز.
مالساتقۇچى بوپ، بولدى ئەلگە نەپ بەرمەك،
تۇتۇپ ئەشۇ توكۇلاڭچىنى پىر-ئۇستاز.

. . . .
. . . .

بۈگۈن مانا مالساتقۇچى بوپ ياش يىگىت،
بارار بېسىپ ئۇستازىنىڭ ئىزىنى.
ئۇستازىدەك توكۇلدىتىپ توكۇلاڭ،
تالاي قېتىم چىقتى كېزىپ يېزىنى.

بىراق نېسىپ بولغىنى يوق ئۇنىڭغا،
ئۇستازىدەك تۆمۈر-تەسەك يىغماقلىق.

چۈنكى يېڭى دەۋران بەخت ياراتتى،
دېخان بېيىپ تاپتى روناق، زور شاتلىق.

شۇ خۇشاللىق دولقۇنىغا ئەگىشىپ،
كىردى گۈللەش باسقۇچىغا تىجارەت.
جىددىيلىككە قوشۇلدى زور جىددىيلىك،
ئالدىراشلا ئۆتەر كۈنلەر داۋامەت.

بىراق ئۇستاز ئۇنتۇمايتتى ھېچقاچان،
ئېتىز-قىرنى ئايلىنىپ مال ساتماقنى.
دەيتتى: خىزمەت قىلىش كېرەك سودىمۇ،
مەقسەت قىلىپ ئىشقا تۆھپە قاتماقنى.

شۇ ۋەجىدىن ماڭدى ئۇستاز تاڭ بىلەن،
قاراپ تىتىر دېگەن ياققا يول ئېلىپ.
ئۇندا بوز يەر ئېچىلماقتا خېلىدىن،
بىر تىراكتۇر جىددى ئىشقا سېلىنىپ.

ئىشلەيدۇ شۇ تىراكتۇردا تۆت-بەش ياش،
كېچە-كۈندۈز دىمەي جىددى بېرىلىپ.
ۋەدە قىلغان ئۇلار قايتىپ كەلمەسكە،
تاماملانماي كۆزگى بۇغداي تېرىلىپ.

دەيتتى ئەبەي: بىزنىڭ باتۇر يىگىتلەر،
يېزىمىزنىڭ ئۇلگىسى ھەم غۇرۇرى،

بېغىشلايدۇ ئۇلارغا كۈچ، جاسارەت،
ئۆم ئەمگەكنىڭ غەلىبىسى ـ ھۇزۇرى.

كۆزلەپ شۇڭا ھامان يۈكسەك پەللىنى،
ئەگمەي مۇشكۈل ـ جاپالارغا قەددىنى.
كەلتۈرمەكتە قولغا قوشلاپ غەلىبىنى،
ۋەتەن ـ ئەلگە بېغىشلاپ چىن قەلبىنى.

شان قۇچۇشى ئۈچۈن كۆپلەپ ئىشىدا،
بولماق زۆرۈر ئۇلارنىڭمۇ قېشىدا.
ئالدىم يىمەك ـ ئىچمەك ھەمدە تاماكا،
غەيرەتلەنسۇن دەپ مول ھوسۇل ئىشقىدا...

ئولتۇرغانچە شاگىرت پۈكەي ئالدىدا،
شۇ ئىشلارنى ئەسلەپ ئۆتتى زوق بىلەن.
توكۇلاڭ ئۇنى كەتتى ئاستا يىراقلاپ،
تولدى شاگىرت قەلبى جۇشقۇن روھ بىلەن.

* * *

نەيزە بويى ئۆرلەپ قۇياش ساماغا،
ھەر تەرەپكە كۈلۈمسىرەپ باقاتتى.
رەڭدار ئېتىز، سۇۋادانلىق يوللارغا،
يىپەك كەبى تال ـ تال نۇرلار ئاقاتتى.

بارار ئىدى ئەبەي ئالغا ئىلگىرىلەپ،
مەنزىرىلەر زوقى بىلەن شاتلىنىپ،

كېتەر ئىدى ئۇيى ئۇنىڭ پات-پاتلا،
تىراكتورچى يىگىتلەرگە ئاتلىنىپ.

خىيالىدا تىراكتورچى يىگىتلەر،
سېزىلەتتى ئۇنى كۆتۈپ تۇرغاندەك.
ئەشۇ سېزىم تېزلىتەتتى قەدەمنى،
ئاق يەلكەننى شامال كېلىپ ئۇرغاندەك...

بىراق ئەبەي كەلگىنىدە "تېتىر"غا،
بولغىنى يوق ئىشلار ئۆزى كۆتكەندەك.
ھەممەيلەننىڭ قاپاقلىرى تۇرۇلگەن،
گويا قىممەت بىر نەرسىسى يۈتكەندەك.

چۆمۈلگەنچە ماي ھەم تەرگە يىگىتلەر،
تىراكتورنى تەكشۈرەتتى بېرىلىپ.
بۇزۇلدىمۇ؟ — دىدى ئەبەي بۇ ھالەت
ئۇنىڭ ئۈچۈن كېلىشمەسلىك سېزىلىپ.

شۇنداق، دىدى جاۋاپ بېرىپ يىگىتلەر
(ئايرىۋالدى تىراكتوردىن يوچاڭنى)
تەڭ كېچىدە كەتتىكۆچى ئاجىزلاپ،
مىڭ جاپادا ئاتقۇزدۇق بىز بۇ تاڭنى،

ئەستا، دىدى ئەبەي شۇندا يېنىشلاپ،
بۇ ھالەتتىن تىت-تىت بولۇپ بوغۇلۇپ.

جىددىلىكتىن ياندى پۈتكۈل ۋۇجۇدى،
يىگىتلەرنىڭ قايغۇسىغا قوشۇلۇپ.

تەكشۈرۈشتىن تىراكتورنى ئاخىرى،
بولدى مەلۇم سۇ چۈشكىنى كارتىرغا①
دىمەك ئەمدى كەچكە قالماي پۈتەر ئۇ،
ياڭرار يەنە ماتۇر ئۈنى گوبىغا.

چاقناپ كەتتى يىگىتلەرنىڭ كۆزلىرى،
تۇمان تارقاپ ئېچىلغاندەك كۈن يۈزى.
چىقتى خۇشال كۈلكە، چاقچاق ئەۋجىگە،
شات كۈلكىگە تولدى ئاسمان گۈمبىزى.

لېكىن ئىشلەر ئىدى كەلمەي بىر يىگىت،
قانداقتۇر بىر كاشىلىنى ئاختۇرۇپ.
سۇغاردى يۇباڭدىن ئۇ پولىنجىرنى②
ماڭلىيىغا ئۇردى بىرنى ئاھ ئۇرۇپ

پولىنجىر دەپ ئاتايدىغان بۇ پۇرژىنا،
ئىشتىن چىققان ئىدى تامام ئۇپىراپ.

① كارتىر — ماي تەڭنىسى (يۇدى).
② پولىنجىر — تىراكتور مېخانىزمىنىڭ كىچىك بىر پۇرژىنىسى (جوسەي).

يوقتى قايتا سىلىش ئۆچۈن يىگىسى،
هەممە ياشنى ئالدى تەشۋىش تەك ئوراپ.

مۇمكىن ئەمەس هەل قىلماق بۇ سايماننى،
بارماي تۇرۇپ نۇگجىزەنگە-شەهەرگە.
بىراق شەهەر يىراق،
ياكى ئەبەيكا،
چاپسۇنمىكىن بوز قاشقاك بۇ سەپەرگە؟

ياخشى، ياخشى،— دىدى ئەبەي شات كۆلۈپ،
تەييار مەنمۇ شۇنداق ئىشنى قىلىشقا.
سىلەر تازىلاپ تەخ قىلىڭلار يودىنى،
باراي ئۆزەم شۇ سايماننى ئىلىشقا.

ياق بولمايدۇ،— دىدى هەممە بىردەكلا،
ئۇنى ئاياش هىسسى بىلەن شۇ هامان.
سەن ئارام ئال بىزدىن بىرى ئاتلانسۇن،
ياشانغاندا يول ئازاۋى بەك يامان.

يوقسۇ،— دىدى ئەبەي قاراپ هەممىگە،—
تەك ئورتاق بىز قازانغۇچى غەلىبىگە.
جاپا چەكمەي كەلمەس ئۆزى غەلىبىگە،
بۇنداق جاپا هۇزۇر كىشى قەلبىگە.

سۆزلىگەنچە ئەبەي جىددى تۇس ئېلىپ،
ئاتقا مىندى، ماڭدى ئۇدۇل شەھەرگە.
ھاياجاندا يۈرەكلىرى دولقۇنلاپ،
قالدى ياشلار زوقلىنىپ بۇ قەيسەرگە.

ئۈچىنچى باپ

شەھەردىن قايتىش يولىدا

چەكسىز قۇملۇق دېگىز ئوخشاش سوزۇلغان،
قوم دۆڭلىرى دولقۇنلارنى ئەسلىتەر.
كېلەر ئەبەي دولقۇن يارغان كاراپتەك.
چۆلنى يېرىپ، يىراقلارغا سىپ نەزەر.

يىراقلاردا ياتار قارلىق چوققىلار،
پېتىۋاتقان كۈن نۇرىدا يالتىراپ.
ئۇچىشىدۇ كۆكتە قاتار تۇرنىلار،
قۇرۇلدۇشۇپ مەنزىلىگە ئالدىراپ.

ئالدىرايدۇ سەپىرىدە ئەبەيمۇ،
نىشانىغا تېزلىك بىلەن يەتمەككە.
ئالدىرايدۇ يىگىتلەرنىڭ كۆڭلىنى،
ئۆز سوغىسى بىلەن ئەمىن ئەتمەككە.

مانا يەنە ئەشۇ چۆلنى قايتىلاپ،
باسماقتا ئۇ ئالماي تۇزۇك دېمىنى.

چارچىسىمۇ ئالدىمايتتى سەپەردىن،
ئويلاپ تامام كوللىكتىپنىڭ غېمىنى.

دەيتتى ئەبەي: يەتكۈزسەم مەن چاپسانراق،
ئىشتىن چىققان تىراكتۇرنىڭ جىنىنى.
قانچە چاپسان جان ئۇلىسام ئۇنىڭغا،
شۇنچە بالدۇر قىزىتار ئۇ جېنىمنى،

شۇنداق جۇشقۇن ئۇيلار بىلەن زوقلىنىپ،
ماڭار ئەبەي ئاشۇ يولدا روھلىنىپ.
قالدى ئارتتا تالاي ئىگىز بارخانلار،
بارار ئەبەي ئالغا ئاتقان ئوق بولۇپ.

ھەي چۆل دىگەن...
بەلكىم سىزمۇ كىتاپخان،
ئۇندا يۈرگەن بولغىدىڭىز قۇم كېچىپ.
ئۇندا يازدا كۆيدۈرسە كۈن قوقاستەك،
كۈزدە بوران دەھشەت سالار قۇم چېچىپ.

باياتىنلا ئوچۇق تۇرغان ھاۋانى،
بۇلۇت قاپلاپ چىقتى شامال غۇرقىراپ.
قۇرۇپ گويا كۆككە تۈۋرۈك بەستىدىن،
كەلدى قۇيۇن ھەيۋەت بىلەن پۇرقىراپ.

ھەرگىز بىكار ئېيتمىغانكەن كونىلار،
قويۇن بوران ئۇچۇن ھامان ئەلچى دەپ.
قويۇن بىلەن كەلدى ھۇۋلاپ بورانمۇ،
قۇم توپا بىلەن تولدى ھەر تەرەپ.

ئىككىلىنىپ ئەبەي ماڭغان يولىدىن
بولدى قايتماق ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ.
بىراق ئارتتا تالايلىغان يول قالدى،
غايىپ بولدى كۇنمۇ مانا ئولتۇرۇپ.

"يولۋاس ئىزىدىن، يىگىت قايتماس سۆزىدىن"
دىدى ئەبەي كىلىپ قايتا غەيرەتكە.
يولداشلارغا قانداقمۇ يۇزكىلىمەن،
يەتكۇزمىسەم پولىنجىرنى تىز پۇرسەتتە.

غەيرەتلىنىپ قامچا ئۇردى ئېتىغا،
بوران يىرىپ قىلدى داۋام يولىنى.
دەيتتى: بوران قانچە كۇچەپ ئۇرسىمۇ
جەزمەن يىرىپ ئۆتەلەيمەن مەن ئۇنى!

بىراق بوران دەھشەت بىلەن ھۆركىرەپ،
يول بەرمەيتتى ئاڭا ئالغا يۇرۇشكە.
غىچىرلايتتى چىشلىرىدا قۇم-توپا.
كۆز ئاچالماس ئىدى يولنى كۆرۇشكە.

قۇمنى چاپچىپ ئات جانۋار پۇشقۇرۇپ،
كىشنىگەنچە ئۆرەنلىرى ئۇشتۇمتۇت.
ئايلانغاندەك بولدى بىردىن يەر ـ ئاسمان،
يەرگە قاڭقىپ چۈشتى ئەبەي شۇ مىنۇت.

چەكسىز غەزەپ دولقۇنلىنىپ قەلبىدە،
يانپىشىنى سىلىغانچە تۇردى ئۇ.
چاپقىنىچە ئۇزاپ كەتكەن ئىدى ئات،
ئەلەم بىلەن ماڭلىيىغا ئۇردى ئۇ.

مانا ئەمدى ئۇزاق سەپەر ھاردىغى،
كۆرسەتمەكتە ئىدى ئاڭا ئۆزىنى.
تارتىشاتتى قوسىقىمۇ ئاچلىقتىن،
قاراڭغۇلۇق كىلىپ باستى كۆزىنى.

سەندۈرۈلۈپ شۇ ھالەتتە يەنە ئۇ،
مەنزىل تامان ماڭدى ئالغا ئىنتىلىپ.
ئۇرۇلاتتى بوران كىلىپ ئۇنىڭغا،
يارنى بۆسۈپ چۈشكەن سۇدەك ئىتىلىپ.

كەتسە بىردەم يۇلغۇنلارغا ئۇرۇلۇپ،
گاھ قالاتتى بارخانلارغا تۇرۇلۇپ.
بىشى قىيىپ كەتتى ھالىدىن كۆپ ئۆتمەي،
سوغ تەر باستى گەۋدىلىرى قورۇلۇپ.

ئىختىيارسىز پۆكۆلدى-دە تىزلىرى،
قۇم ئۆستىدە يانپاشلىدى سوزۇلۇپ.
قوپالمىدى نەچچە نۆۋەت تىرمىشىپ،
قالغاندەكلا گويا تورغا ئورۇلۇپ،

سىلجىدى ئۇ ئاندىن يەرنى بىغىرلاپ،
ماڭلىيىدىن سوغاق تەرلەر قۇيۇلدى.
كۆچەنگەنچە كۆڭلى قاتتىق ئىلىشىپ،
يەرۇئاسمان ئايلانغاندەك تۇيۇلدى.

ھەركىتىدىن قالدى ئاستا-ئاستىلاپ،
مۇئەللەقتە سەزدى ئەمدى ئۆزىنى.
تەۋرىنەتتى گۆلەنگۆچتە گويا ئۇ،
شىرىن ئۇيقۇ باسماقتىدى كۆزىنى.

سەزمىدى ئۇ شۇندىن كېيىن باشقىنى،
سىزىلمىدى بورانىنىڭ قۇم چاچقىنى.
ئۆكۆندى ئۇ خىرە پىكىر ئىلكىدە،
شۇمىدۇ دەپ، غەپلەت ئۇيقۇ باسقىنى؟

تۆتىنچى باپ

دوختۇرخانىدا

خىرە-شىرە سەزدى پەقەت قۇياشنىڭ،
چىچىلغاندا ھايات بەخش نۇرلىرى.

چىمىلدايتتى نىمشىقىدۇ تەنلىرى،
سوزار ئىدى قوللىرىنى ھەم بېرى.

ئاچالمىدى شۇنچە كۆچەپ كۆزىنى،
تېپىرلىدى ھەر يان ئۇرۇپ ئۆزىنى.
قىمىرلاشقا قويماي لېكىن نىمىدۇ
بېسىپ تۇرار ئىدى ئۇنىڭ كۆكسىنى.

ئۇنىڭ كۆچىسىز ئاۋازىغا شۇ ھامان،
جاۋاپ قاتتى ناتونۇشلا بىر ئايال.
دوختۇردا سىز قىلماڭ تولا ۋەھىمە،
دىدى سوراپ ئەبەيدىن ئۇ ھال-ئەھۋال.

ھە؟ دىدى-دە، ئەبەي جىددى تۇس ئېلىپ،
يانچۇغىغا قول ئۇزاتتى ئالدىراپ.
قۇرۇق يېنىپ چىقتى قولى يانچۇقتىن،
ئۆگى ئۇچۇپ پولىنچىر! دەپ ۋاقىراپ.

ئۇلگۇرەلمەي جىمىلەشكە سېستىرا،
ئومتۇلگەندە تۇتماق بولۇپ قولىدىن.
مەگدىگەندەك بولۇپ ئەبەي ئاشۇ دەم،
تۇرۇپ كەتتى تۇۋلىغانچە ئورنىدىن.

بۇ مىنۇتتا ئۇنىڭ قىزغىن قەلبىنى،
چۈشىنەمسىز بىلەن بىز كىتاپخان.

ئۇ ئويلايدۇ ئىپ بىرىپ پولىنجىرنى،
بىغىشلاشنى تىراكتۇرغا دەرھال جان.

شۇ ئوي بىلەن تەمشەلدى ئۇ ماگماققا،
ماگالمىدى بىراق قانچە ئىنتىلىپ.
چۈنكى دوختۇر قويماي ئۇنىڭ ئەركىگە،
تۇتۇپ ئالغان ئىدى شۇ دەم چىڭ بىسىپ.

دىدى دوختۇر: قىلماڭ تولا قاراملىق.
قاراملىقتىن يوقتۇر تەنگە ئاراملىق.
تەن. ساقلىغى ئىنقىلاپنىڭ دەسمىيى،
دەسمىسىز بولۇش تەستۇر ياراملىق.

قانچە زورۇر بولسىمۇ ئۇ نەرسىڭىز،
سالامەتلىك زورۇر ھازىرسىز ئۈچۈن.
قىپ قالسىمۇ ئىشلىرىڭىز بۈگۈنچە،
ئىشلەش مۇمكىن ئۇنى ئەتە ـ يە ئۆگۈن.

چۈشكىنى يوق نورمال مۇقىم ھالەتكە،
تىنىڭىزنىڭ ھارارىتى تىخىچە.
تازىلانسىمۇ كوزلىرىڭىز قومالاردىن،
توزار تىخى ئىششىغى شۇ پىتىچە.

يولداش دوختۇر، ــ دىدى ئەبەي ئاخىرى،
تەقەززالىق بىلەن تاق بوپ تاقىتى:

سۆزىڭىزدە مېھرىۋانلىق نۇرى بار،
ھەر سۆزىڭىز كېسەل تەننىڭ راھىتى.

بىراق دوختۇر، مەن ئىزدىگەن پۇرژىنا،
بەرمەس ئىمكان يەنە ئارتۇق يېتىشقا.
ئاشۇنىڭسىز ئىشلىمەيدۇ تىراكتور،
ئاشۇنىڭسىز بولماس بوزيەر ئېچىشقا.

پۇرژۇنا؟! دەپ چۆكتى دوختۇر خىيالغا،
ھىمىرىلدى ئۇنىڭ قارا قاشلىرى:
ئېلىپ كەتتى بولغاي ئۇنى كېچىلا،
ئۆزىڭىزنىڭ گۇڭشېسىنىڭ ياشلىرى.

ئېلىپ كەتتى، دىدى شۇندا بىر كىشى،
كىرىۋېتىپ چايدان ئېلىپ تالادىن.
قىلدى چاقچاق: يەنە نىمە ئەبەيكا،
شۇكۇر قىلماي قۇتۇلغانغا بالادىن.

مۆمىن، دىدى تووۋلاپ ئەبەي شۇ ھامان،
ۋۇجۇدىدا ئۇرغۇپ شاتلىق ئۆركىشى.
ئەبەيكا! دەپ باستى ئۇنى باغرىغا،
كىرگىنىچە مۆمىن ئاتلىق شۇ كىشى.

قول سىقىشقان پېتى ئىككى قەدىناس،
چۇشتى گەپكە كۆڭلى گۇلدەك ئېچىلىپ.

باياتىنقى غەشلىكلىرى ئەبەينىڭ،
شۇ سۆھبەتتە كەتتى تولۇق يېشىلىپ.

*　　　　*　　　　*

چۆلدە چىققان ئاشۇ بوران شۇ كۈنى،
"تېتىر"نىمۇ قىلدى كۆيقاپ ئەبەينى.
تىراكتورنى دالدا قىلغان يىگىتلەر،
ۋەھىمىگە چۈشتى ئەسلەپ ئەبەينى.

ئەنسىرېشىپ تۇرغان چاغدا يىگىتلەر،
كىمدۇر بىرى يېتىپ كەلدى ئات چېپىپ.
ئەبەيكام! — دەپ تۇردى ھەممە دۇررىدە،
بىراق كۆرۈپ تۇرۇپ قالدى تاڭ قېتىپ.

ئات ئەبەينىڭ بوز قاشقىسى بولسىمۇ،
مىنگەن ئۇنى ئۇنىڭ شاگىرت يىگىتى.
دىدى يىگىت: نەگە كەتكەن ئەبەيكام،
كەلدى ئۆزى قايتىپ ئۇنىڭ بۇ ئېتى.

ئىگەر توقۇم چۈشكەن تامام قارنىغا،
دىرەك بېرىپ قانداقتۇر بىر خەتەردىن.
ئەنسىرەشتە كۆڭلۈم ئىمىن تاپالماي،
سۈرۈشتۈرۈپ كەلدىم شۇڭا سىلەردىن.

چۆچۈشكەنچە، قۇتقۇزماققا ئەبەينى
چۆلگە قاراپ ئاتتى ھەممە ئۆزىنى.

قول چىراقلار ۋال-ۋۇل قىلىپ ھەر ياندا،
قىلىچ ئوخشاش كەستى تۈننىڭ كۆكسىنى.

تۇشمۇتۇشتىن ئىزدەپ ئۇلار ئاخىرى،
تاپتى بارخان ئارقىسىدىن دوستىنى.
ياتاتتى ئۇ قۇمغا يېرىم كۆمۈلۈپ،
يوقاتقانچە تامام ئېسى-خۇدىنى.

ئالدىرىتىپ تېزرەك تەدبىر كۆرۈشكە،
دۈپۈلدەيتتى شۇ دەم ئۇنىڭ يۈرىگى.
قىلدى قارار ئېپ بېرىشقا دوختۇرغا،
مۇھەببەتلىك قەلبلەرنىڭ ئىستىگى.

ئەنە شۇ چاغ تىراكتورچى يىگىتلەر،
ئېلىپ كەتكەن يانچۇغىدىن پولىنجىرنى.
ئېلىپ كەلگەن مۆمىن بىلەن باشقىلار،
قۇتقۇزۇشقا بالنىتسىغا ئەبەينى.

بۇندا دوختۇر ۋەدە قىلدى ياتقۇزۇپ،
ساقايتىشقا ئۇنى شىپا تاپقۇزۇپ.
شۇنىڭ بىلەن ئەمىن تېپىپ باشقىلار
كەتكەن پەقەت مۆمىنجاننى قالدۇرۇپ.

كەتمەي مۆمىن ئەسلا ئۇنىڭ يېنىدىن،
بىرمۇ كىرپىك قاققىنى يوق تاڭغىچە.

ئوت-كاۋاپ بوپ، بەزى جۆيلۆپ، ئىڭىرلاپ،
ياتتى ئەبەي ھۇشسىز ھالدا ئاڭغىچە.

ئايرىلدى ئۇ ئۇندىن پەقەت بەش مىنۇت،
كىرمەك ئۈچۈن تاڭ بىلەن تەك چاي ئىلىپ.
كىم بىلىپتۇ ئاشۇنچىلىك ئارىلىقتا،
تىرىشنى ئۇنىڭ "غوۋغا" جار سىلىپ...

*　　　*　　　*

قاقاقلىشىپ كۈلدى دوختۇر، خۇشلار،
چاقچاق بىلەن تۈگەتكەن شۇ سۆز بىلەن.
ھاياجاندىن دىدى ئەبەي دۇدۇقلاپ،
ھىممىتىڭلار ئۈچۈن رەھمەت يۈز تۈمەن.

ئىپتىلىسمۇ بۇ سۆز ئاددى ۋە قىسقا،
قىلدى جەلىپ دىققىتىنى ھەممىنىڭ.
چۈنكى بۇندا باردى قايتا ئۆركىشى،
كوللىكتىپقا بىغىشلانغان قەلبىنىڭ.

شۇنداق، ھامان ئۆركەشلەيتتى بۇ قەلب،
ئازات ئەلنىڭ مىھرى بىلەن لىق تولۇپ.
خاسىيتىدىن ئەنە ئاشۇ مىھرىنىڭ،
ھايات تاپتى ئۇ قايتىدىن تۇغۇلۇپ.

شۇ مىھرىنىڭ تەپتى بىلەن يالقۇنلاپ،
ئۆركەشلەيتتى ئۇنىڭ قەلبى تىنىمسىز.

سىزەر ئەدى چەكسىز قۇدرەت ئۆزىدە،
قالدۇرماققا ھاياتىدىن يېڭى ئىز.

خاتىمە

مانا بۈگۈن ياڭرىماقتا توكۇلاڭ،
سېلىپ يەنە كەڭ دالانى لەرزىگە.
ئاڭلاپ ئۇنى قىلسا لەۋلەر تەبەسسۇم،
چۈمۈلەتتى دىللار شاتلىق پەيزىگە.

پاختىزارلار ئارا خۇش خۇي ئاياللار،
زوقى بىلەن ئاڭا كۈلۈپ قارايتتى.
بەزىلىرى كېلىپ دەرھال خۇش كۈلۈپ،
لازىمەتلىك نەرسىلەرنى ئالاتتى.

خەيرلىشىپ ئۇلار بىلەن خۇش چىراي،
ماڭار ئەدى ئەبەي ئالغا توختىماي.
دەيتتى يەنە: توختىمايمەن بۈگۈنمۇ،
تىراكتۇرچى يىگىتلەرنى يوقلىماي.

ئۆتۈپ تۈپ-تۈز سۇۋادانلىق يوللاردىن
ماڭدى "تېتىر" دەپ ئاتالغان تەرەپكە.

دەيتتى ھەممە: ئەمدى ئۇنىڭ ئىزلىرى،
ئىگە بولار تېخىمۇ زور شەرەپكە.

1980-يىلى يېزىلدى،
1982-يىلى قايتا تۈزىتىلدى.

مەسئۇل مۇھەررىر: غۇلام غوپۇرى
مەسئۇل كوررېكتور: رىشات ۋاھىدى

ئىختىرا ھەۋىسى باشلىنار شۇنداق

(شېئىرلار)

تۇرغان شاۋۇدۇن

مىللەتلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىندى
شىنخۇا كىتابخانىسى تەرىپىدىن تارقىتىلدى
مىللەتلەر باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
1987-يىل 3-ئايدا 1-قېتىم نەشر قىلىندى
1987-يىل 3-ئايدا بېيجىڭدا 1-قېتىم بېسىلدى
باھاسى: 0.47 يۈەن

创作之兴趣如此开始
（诗集）
（维吾尔文）
吐尔干夏吾东著
民族出版社出版 新华书店发行
民族印刷厂印刷
开本：850×1168毫米1/32 印张：4 1/4
1987年3月第1版
1987年3月北京第1次印刷
印数：0001—1,500册 定价：0.47元
书号：M10049(4)217

书号 M 10049(4) 217
定价 0.47元